

Vergaderjaar 2011–2012

28 867

Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen)

Nr. 24

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 31 oktober 2011

De vaste commissie voor Veiligheid en Justitie¹ heeft op 29 september 2011 overleg gevoerd met staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie over:

- **de brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie d.d. 1 april 2011 inzake het rapport «Koude uitsluiting» (28 867, nr. 22);**
- **de brief van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken d.d. 2 mei 2011 over het fiche: mededeling huwelijksvermogensrecht (22 112, nr. 1167);**
- **de brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie d.d. 29 juni 2011 over verordeningen huwelijksvermogensrecht/geregistreerd partnerschap (22 112, nr. 1187);**
- **de brief van de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie d.d. 26 september 2011 over de kabinetsreactie op het rapport «Koude uitsluiting» en reactie op een voorstel van het lid Berndsen om huwen buiten gemeenschap van goederen als hoofdregel in het Burgerlijk Wetboek op te nemen (28 867, nr. 23).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie,
De Roon

De griffier van de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie,
Nava

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Staaij (SGP), Arib (PvdA), Çörüz (CDA), Bruins Slot (CDA), De Roon (PVV), voorzitter, Brinkman (PVV), Vermeij (PvdA), ondervoorzitter, Van Raak (SP), Thieme (PvdD), Gesthuizen (SP), Dibi (GroenLinks), Van Toorenborg (CDA), Peters (GroenLinks), Berndsen (D66), Van Nieuwenhuizen-Wijbenga (VVD), Schouw (D66), Marcouch (PvdA), Van der Steur (VVD), Recourt (PvdA), Hennis-Plasschaert (VVD), Helder (PVV), Taverne (VVD) en Schouten (ChristenUnie).

Plv. leden: Dijkgraaf (SGP), Bouwmeester (PvdA), Van Bochove (CDA), Koopmans (CDA), Dille (PVV), Elissen (PVV), Smeets (PvdA), Kooiman (SP), Ouwehand (PvdD), Karabulut (SP), Van Tongeren (GroenLinks), Smilde (CDA), Voortman (GroenLinks), Pechtold (D66), Van der Burg (VVD), Koşer Kaya (D66), Kuiken (PvdA), De Liefde (VVD), Spekman (PvdA), Azmani (VVD), Bontes (PVV), Dijkhoff (VVD) en Slob (ChristenUnie).

Voorzitter: De Roon
Griffier: Hessing-Puts

Aanwezig zijn tien leden der Kamer, te weten: Berndsen, Bontes, Kooiman, Recourt, De Roon, Schouten, Van der Staaij, Van der Steur, Van Tongeren en Van Toorenborg,

en staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

De **voorzitter**: Goedemorgen dames en heren, Ik open deze vergadering van de vaste Kamercommissie voor Veiligheid en Justitie. Vandaag overleggen we met de staatssecretaris over het huwelijks- en echtscheidingsrecht. In eerste termijn geldt een spreektijd van vijf minuten per fractie.

De heer **Recourt** (PvdA): Voorzitter. Collega Van der Steur stuurde mij een sms-bericht waaruit blijkt dat hij er zeer snel zal zijn. Zodra hij er is, wil ik van de gelegenheid gebruikmaken om samen met hem ons plan over kinderalimentatie aan te bieden. In afwachting daarvan begin ik met mijn bijdrage.

Ik begin bij het voorstel dat mevrouw Berndsen vorig jaar heeft gedaan. De PvdA-fractie heeft een iets ander uitgangspunt, namelijk dat de volledige gemeenschap van goederen als standaard voor een groot deel van de mensen een prima vorm is om het huwelijksvermogen en eigenlijk alles te regelen. Een ander deel zou meer gebaat zijn met een vorm van huwelijkse voorwaarden. Het voorstel van de PvdA is om voorafgaand aan het huwelijk en als verplichting voor het aangaan van het huwelijk de aanstaande echtelieden een keuze te laten maken. Op het moment van ondertrouw – dat is een mooi moment – zal de betrokken ambtenaar de opties niet meer onbesproken laten. Hij zal moeten zeggen waaruit men kan kiezen en betrokkenen dienen vervolgens een keuze te maken. Zolang die keuze niet is gemaakt, is huwen niet aan de orde. Op die manier wijs je partijen op hun verantwoordelijkheden en mogelijkheden. Daarmee ga je echter niet een stap verder, zoals ik van D66 begrijp, door te zeggen dat de huwelijkse voorwaarden als uitgangspunt worden genomen. In mijn optiek gooien we het kind dan namelijk weer met het badwater weg, want ik vind die algemene gemeenschap van goederen in veel gevallen een prima oplossing. Maak partijen dus bewust en doe dat in een verplicht kader, maar laat ze vrij om te kiezen.

Ik kom op het onderzoek over de koude uitsluiting. Als ik daarover nadenk, vraag ik mij af waar ik sta en waar de PvdA staat in een ietwat ideologische discussie. Wat mij betreft, is het uitgangspunt dat je je moet houden aan datgene wat je afspreekt. Als je koude uitsluiting afspreekt, doe je dat dus met je volle bewustzijn en dan moet de overheid – dat geldt overigens ook voor de rechter – zeer terughoudend zijn met ingrijpen. Ik zag al die verschillende mogelijkheden langskomen om daarop in te grijpen en vind dat er een correctie mogelijk moet zijn.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): De heer Recourt vraagt zich af hoe hij in deze discussie staat. Ik wil hem wel even helpen met het beantwoorden van die vraag. Dit rapport is er gekomen naar aanleiding van een motie van mijn voorganger, de heer Anker, en die is ondertekend door de fracties van de PvdA en de SP. Die wilden juist een oplossing voor het probleem van de koude uitsluiting. In dat geval heb ik de heer Recourt misschien geholpen.

De heer **Recourt** (PvdA): Dank u wel. Ik ken het verleden, maar ook de PvdA is natuurlijk een vitale, dynamische, progressieve partij. Dat betekent dat het verleden uitgangspunt is, maar dat meningen over de

band wel een klein beetje kunnen verschuiven. Ik vind dat er wel een oplossing nodig is, maar ik zou die willen zoeken bij de rechter en uitgebreider dan de mogelijkheid die er nu is via de gewone algemene correctie: de redelijkheid en billijkheid. Als daarvoor voldoende steun is van de Kamer, verzoek ik de staatssecretaris om na te gaan of de wetgever aan de rechter een signaal kan geven, zodat hij meer ruimte heeft dan nu het geval is om te corrigeren in het geval dat één van de partijen – natuurlijk is dat meestal de vrouw – met die koude uitsluiting in de kou komt te staan, dus als het echt evident onredelijk is.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Het antwoord van de heer Recourt verbaast mij een beetje, want dit rapport heeft betrekking op een onderzoek uit de praktijk. Notarissen, rechters, iedereen heeft zich hierover gebogen, dus de conclusies liggen er al. Wat wil de heer Recourt nog meer weten dan de aanbevelingen die in dit rapport staan?

De heer **Recourt** (PvdA): Ik heb dat rapport uiteraard gelezen. Een van de dingen die mij als eerste opvalt, is dat het probleem in de praktijk reuze meevalt. In de praktijk staan er geen enorme aantallen vrouwen in de kou. De vraag is of je op dat kleine aantal een heel stevig wetgevingstraject moet loslaten. Wat mij betreft moeten we dat niet doen. Dat kleine aantal vrouwen kun je volgens mij het beste helpen door de rechter meer ruimte te geven om te corrigeren. Het uitgangspunt blijft echter dat, als je als partners afspreekt dat je elkaar uitsluit van vermogen, dat de deal is. Dat is de insteek.

Mevrouw **Berndsen** (D66): De heer Recourt maakte naar mijn idee een ietwat gevaarlijke opmerking, namelijk dat de PvdA over de band nog wel eens wat zou kunnen opschuiven. Zou hij ten aanzien van mijn voorstel ook een beetje kunnen opschuiven?

De heer **Recourt** (PvdA): Over uw voorstel heb ik het standpunt van de PvdA weergegeven, namelijk dat ik het een goed idee vind om voor het huwelijk verplicht na te denken, zelfs als voorwaarde voor het huwelijk, over de modaliteit die het beste is. Ik vind echter dat het een stap te ver gaat om die huwelijkse voorwaarden als standaard te nemen. Laten we de hele range maar aanbieden en dan moeten partijen daaruit een keuze maken. Anders wordt er niet getrouwd.

De overige onderwerpen laat ik schieten om nu samen met collega Van der Steur van de VVD-fractie over te gaan tot het aanbieden van ons voorstel aan de staatssecretaris en al onze collega's. Gelukkig hebben de media ons voorstel al goed opgepakt en het is zowel op de website van de VVD als die van de PvdA terug te vinden. We hebben geconstateerd dat er op het terrein van de kinderalimentatie sprake is van een probleem en dat dat breed leeft. Dat zien wij ook als wij in onze mailboxen kijken. Die stromen namelijk over met steunbetuigingen voor het vereenvoudigen van de kinderalimentatie. De grootste ambitie van het plan is om voor mensen die gaan scheiden of die gescheiden zijn maar voor wie de kinderalimentatie doorloopt, duidelijk te maken waarom zij moeten betalen wat zij betalen. Het plan is verder een aanpassing van de kinderalimentatie aan de tijd. Ook dat was nodig. In het oude systeem werd er namelijk nog van uitgegaan dat de man werkt en dat de vrouw voor de kinderen zorgt. Inmiddels zie je dat er steeds meer sprake is van co-ouderschappen. En ons plan biedt een veel betere mogelijkheid om die verschillende vormen van zorg in te passen: de ene vader neemt de zorg eens in de twee weken op zich en anderen kiezen ervoor om het op basis van een 50%-50%-regeling te doen. Er zijn allerlei mogelijkheden. Uiteraard is de positie van het kind uitgangspunt geweest. Het is van groot belang dat het kind financieel onderhouden wordt, maar ook dat de ouders van de kinderen geen ruzie maken over de kinderalimentatie. We

zijn geholpen door een groot aantal deskundigen. Hun namen zijn ook terug te vinden in de rapporten. Een aantal van hen is op de tribune aanwezig. Ik spreek dan ook waardering en dank uit voor hun bijdragen. De rest is uiteraard te lezen in het plan. Wij willen dat plan doorzetten als initiatief.

Mijn laatste opmerking is dat we nu hard doorpakken op het terrein van de partneralimentatie en dat we daarbij worden gesteund door mevrouw Berndsén.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik zou graag wat meer uitleg willen – misschien komt die in de bijdrage van de heer Van der Steur – over de mate van flexibiliteit. Mijn fractie is namelijk voorstander van een inzichtelijk rekenmodel, maar bijna in alle wetgeving staat ergens een ontsnappingsclausule. Er is dan dus een mogelijkheid om een en ander aan heel moeilijk te voorziene omstandigheden aan te passen. Wellicht kan daarover iets gezegd worden.

De heer **Recourt** (PvdA): Wij vragen alle collega's om mee te denken. Er is ruimte in het plan om daarin enige positieve feedback te verwerken. Dit is daarvan een voorbeeld. Wij hebben bedacht dat het LBIO (Wet Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen) de eerste instantie is die op conflicten reageert, maar daarachter zit de rechter. Laatstgenoemde is in zoverre nog relevant dat, als er echt onvoorziene omstandigheden zijn en er sprake is van evident onrechtvaardige gevallen waarvoor een hardheidsclausule zou gelden, hij moet kunnen corrigeren. Het slaat een beetje terug op dat andere onderwerp, namelijk die koude uitsluiting.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Begrijp ik goed dat het model zelf niet flexibel is? Je zit aan de keukentafel en bent met dat model aan het rekenen. Kan ik bijvoorbeeld, als ik met dat ding aan het rekenen ben, niet zelf een vakje aanvinken om een andere uitkomst te krijgen in het geval dat een partner in Amerika woont, dat hij enorm veel reiskosten heeft en een en ander raar uitpakt?

De heer **Recourt** (PvdA): Het uitgangspunt is dat je kunt afspreken wat je wilt. Het model is alleen aan de orde als partijen er niet uitkomen. Er is dan een beperkt aantal variabelen dat relevant is. Er is echter geen variabele voor iemand die in het buitenland woont.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik verzon maar wat.

De heer **Recourt** (PvdA): Ja, maar ik bedoel dat je een eindeloze hoeveelheid variabelen kunt «inbouwen», maar dat daardoor direct alle doorzichtigheid uit het systeem zou worden gehaald. Als je dus zelf wilt afwijken en je eruit komt, is dat prima. Lukt dat echter niet, dan val je terug op het systeem. Dat is veel minder vrijblijvend en dan heb je pas weer een afwijking helemaal aan het einde, namelijk voor die heel bijzondere gevallen.

De heer **Van der Steur** (VVD): Voorzitter. Ik zal kort iets zeggen over het plan over de kinderalimentatie dat op tafel ligt. Ik ben bijzonder blij dat we dat vandaag kunnen presenteren. Ik durf wel te zeggen dat we daarmee maanden bezig zijn geweest. Dat deden we met een groot aantal mensen van wie enkelen in de zaal zitten. Ook namens de VVD-fractie dank ik hen hartelijk voor de zeer plezierige samenwerking. Ik verheug mij al op de samenwerking in verband met de partneralimentatie, in ieder geval met D66 en volgens het laatste nieuws misschien zelfs ook met het CDA. Het plan over de kinderalimentatie is goed, omdat daarmee wordt geprobeerd om de bestaande knelpunten weg te nemen. Mevrouw Van Tongeren heeft volkomen gelijk als zij zegt dat er altijd een uitzonderings-

situatie zal zijn waarin het plan niet voorziet. Dat is logisch. Daarover hebben we ook nagedacht en we hebben voorgesteld dat de berekeningsmethodiek helder en inzichtelijk wordt. Dat betekent automatisch dat er niet de mogelijkheid zal zijn om een vinkje te plaatsen voor iemand die in Amerika woont. Als dat zo was, waren er heel veel vinkjes nodig om alle landen in de wereld te kunnen dekken. Ik begrijp dat mevrouw Van Tongeren dat ook niet wenst, maar zij begrijpt wel wat ik bedoel te zeggen. Wij kiezen voor een eenvoudig systeem. Partijen hebben de vrijheid om daarover andere afspraken te maken. We hebben ook voorgesteld dat het Lbio assistentie verleent bij het maken van de berekening in het geval dat mensen er zelf niet uitkomen. Daarbij stellen wij een adviesfunctie voor voor een alimentatieraad. Wij stellen ons voor dat daarin rechters zitting hebben, evenals echtscheidingspecialisten en dat die juist kijken naar dat soort uitzonderingssituaties. Zodoende is het mogelijk om ook op dat punt steeds weer maatwerk te leveren. Dat is immers wel een keer nodig, want wij als wetgevers weten dat wij niet in alle niches van regelingen kunnen voorzien. Volgens mij is het ook heel belangrijk voor de wetgever om dat niet te proberen. We moeten er juist voor zorgen dat er een faciliteit is, een hardheidsclausule, een berekeningsmethodiek of een alimentatieraad binnen het Lbio, zoals wij in het rapport hebben voorgesteld, om dat maatwerk te kunnen leveren. Ik herhaal de opmerking van de heer Recourt van de PvdA dat we uitdrukkelijk openstaan voor suggesties van andere partijen. Overigens zullen wij het plan in openbaarheid in consultatie brengen. Er zijn inmiddels al een paar duizend suggesties ontvangen, dus wij hebben nog heel wat werk voor de boeg, maar dat gaan we met heel veel plezier en vertrouwen doen.

De voorzitter: De heer Bontes wil een vraag stellen. Voordat ik hem daartoe de gelegenheid geef, merk ik op dat het volgens mij niet goed is om in dit algemeen overleg heel uitgebreid te praten over het net gepresenteerde plan. We moeten ons beperken tot de agendapunten.

De heer Bontes (PVV): Toch stel ik een vraag over het Lbio, want dat komt prominent naar voren in het plan. Is het wel verstandig om een organisatie te belasten met het vaststellen, het innen en het beoordelen van de bezwaren die daaruit voortkomen? Zal er dan geen sprake zijn van belangenverstrengeling? Hoe kun je dat in de praktijk goed organiseren?

De heer Van der Steur (VVD): Dat is een begrijpelijke vraag. Het is ook een onderwerp waarnaar wij de komende maanden zeker nog zullen kijken en waarover we moeten nadenken. We hebben er primair voor gekozen om het berekenen van de alimentatie daar te laten doen waar de expertise te vinden is, namelijk bij het Lbio. Als daarvoor allerlei andere maatregelen nodig zijn, is dat zeker bespreekbaar. We moeten ons nu echter wel realiseren dat in de huidige situatie hooggespecialiseerde juristen met een rekenmachine berekenen wat de hoogte van de alimentatie zou moeten zijn. Dat is een merkwaardige situatie en wij vinden dat daaraan een eind moet komen. Wij vinden dat mensen datgene moeten doen waarin zij gespecialiseerd zijn. Dat neemt niet weg dat ik het helemaal met de heer Bontes eens ben dat we moeten bezien of dit tot verdere uitwerking noopt. Wij werken dit in het definitieve voorstel dan ook graag in samenwerking met de PVV-fractie af, om het zo maar te zeggen.

Ik kom op de agenda van vandaag. Ik begin met het rapport Koude uitsluiting. De VVD-fractie zit daar in grote lijnen hetzelfde in als de PvdA-fractie, als ik de woorden van de heer Recourt goed begrepen heb. Wij vinden ook dat contract- en keuzevrijheid van mensen voorop moeten staan. Juist ten aanzien van zaken waarin het gaat om het huwelijksvermogensrecht, moeten mensen in staat zijn om zelf keuzes te maken. Het is

wat dat betreft aardig dat de staatssecretaris in zijn brief al verwijst naar de mogelijkheid om partneralimentatie te regelen, voorafgaand aan het huwelijk in de huwelijkse voorwaarden. Dat is volgens de Hoge Raad op dit moment niet toegestaan, maar de staatssecretaris had heldere inzichten, want het is zeker de bedoeling om met het volgende project partneralimentatie die mogelijkheid te creëren. Mensen zijn, als zij door een notaris goed worden voorgelicht – dat staat terecht in de brief van de staatssecretaris – nu eenmaal goed in staat om daarover verstandige keuzes te maken. Keuze en contractvrijheid is wat de VVD betreft dus ook in de situatie van koude uitsluiting het uitgangspunt. Wij kunnen ons dus in grote lijnen vinden in de kabinetsreactie, zoals die in dit AO aan de orde is.

Ik kom op het agendapunt dat ziet op het huwelijks- en vermogensrecht in Europa. Die Europese ontwikkelingen waren een van de redenen om dit AO aan te vragen. De VVD-fractie maakt zich daarover enige zorgen. In een aantal landen in Europa zijn zaken die wij in Nederland geregeld hebben namelijk niet zo logisch. Ik doel op de rechten van homoseksuelen en lesbiennes, samenlevingscontracten en de vrij liberale manier waarop wij ervoor gezorgd hebben dat mensen zelf keuzes kunnen maken over hoe ze samen willen wonen, leven en werken. Wij vinden dat het – dat is echt een signaal dat we aan de staatssecretaris willen afgeven – in al die Europese contacten, juist op het gebied van personen- en familierecht, essentieel is dat er steeds weer goed en met een zorgvuldig oog gekeken wordt naar de betekenis van een verordening, een richtlijn en een regeling voor die voorrechten die wij in Nederland met elkaar hebben afgesproken en die voor met name de Zuid-Europese landen en de Oost-Europese landen zeker niet logisch zijn, mede gelet op de religieuze positie die die landen innemen. De VVD-fractie vraagt de staatssecretaris dus met nadruk om vandaag te bevestigen dat er in Europa geen enkele regeling zal worden afgesproken die op welke manier dan ook de positie van met name homoseksuelen en lesbiennes in Europa kan bedreigen. Dat betekent ook dat wij, in landen waarin het homohuwelijk niet of nauwelijks bestaat of waarin daarvoor afkeuring is, van deze regering vragen om ervoor te zorgen dat die verordeningen zodanig werken dat er geen enkel risico bestaat dat keuzes die wij in Nederland normaal vinden, in het buitenland niet of niet met hetzelfde respect of met dezelfde juridische uitwerking worden bekeken.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Voorzitter. Korthedshalve sluit ik aan bij het laatste punt dat de heer Van der Steur heeft ingebracht. Dat is een punt dat ook de GroenLinks-fractie hoog in het vaandel heeft staan. Zij vindt het ook erg belangrijk dat de rechten en de mogelijkheid van mensen, zeker van homo's en lesbiennes, om hun samenlevingsvorm te kiezen, op geen enkele wijze door Europese afspraken in gevaar komen. Ik verzoek de staatssecretaris om dat in Europees verband zo veel mogelijk uit te dragen. Ik ben zelf jarenlang mediator geweest en heb een mediationcenter opgezet in Australië. Daar mocht ik ook veel doen op het terrein van het beëindigen van relaties. Ik heb de ellende die voortkwam uit zaken die slecht geregeld waren dus echt aan mijn tafel voorbij zien komen. Ik ben dan ook blij dat dit onderwerp geagendeerd is. GroenLinks vindt dat mensen in principe zelf de verantwoordelijkheid hebben om zaken te regelen op de wijze waarop zij dat willen. Vrouwen zijn gelukkig ook in Nederland al een tijdje handelingsbekwaam, dus zij zouden gewoon als volwaardige partners mee moeten kunnen onderhandelen. GroenLinks ziet echter ook dat de armoede in Nederland helaas toch nog vaak neerslaat bij vrouwen. Ik heb het wel eens een SOA genoemd, namelijk seksueel overdraagbare armoede. Die slaat toch neer op de eenoudergezinnen en de alleenstaande oudere vrouwen. Dat maakt het zo moeilijk. GroenLinks strijdt eigenlijk voor gelijkwaardigheid, het zelf maken van afspraken en er goed voorgelicht in gaan, maar op dit moment zijn de

uitkomsten nog steeds behoorlijk onacceptabel. Wij vinden dus ook dat de overheid wel degelijk een taak heeft om eventuele machts- en informatie-ongelijkheid weg te nemen en, zeker als er kinderen in het spel zijn, daarbij betrokken te zijn. Ons ideaalbeeld is dus dat iedereen goed is voorgelicht en dat eenieder er van tevoren over heeft nagedacht. Wie niets regelt, valt terug op het standaardregime. Als dat echter om verschillende redenen niet lukt, zal een gang naar de rechter toch mogelijk moeten zijn. GroenLinks pleit zeker ook voor het inzetten van lichtere vormen. Ik weet dat de VVD bezig is met een wetsvoorstel over mediation. Daarin ben ik ook zeer geïnteresseerd en dat lijkt mij een goede tussenstap. Omdat lang niet altijd iedereen goed voorgelicht is als hij aan een relatie of een huwelijk begint, wil GroenLinks vandaag ook iets aanbieden. Het is aanbiedingsdag. Ik heb hier de financiële bijsluiter bij het huwelijk of bij relatievormen bij me onder de naam Girls & Money. Die zal ik zo meteen uitdelen. Een financiële bijsluiter is verplicht bij alle complexe financiële producten en financiële producten waarvan de gevolgen op lange termijn heel lastig te overzien zijn. Een huwelijk en een relatie is, behalve de liefde en dus de romantische kant ervan, een financieel product waarvan de resultaten op termijn heel moeilijk te voorzien zijn. Ik heb gehoord dat het voorstel is dat voorlichting ook bij huwelijksambtenaren en notarissen terechtkomt, maar dat zou veel breder moeten gebeuren. Mensen denken daar namelijk al veel eerder wel of niet over na. Zij maken daarover al veel eerder afspraken. Vandaar dat GroenLinks de financiële bijsluiter bij het huwelijk onder de naam Girls & Money aanbiedt.

Ik kom op het voorstel van de VVD en de PvdA. Ik spreek enorm veel lof uit voor dat voorstel. Het zou ongelooflijk helpen als dat soepeler en gemakkelijker geregeld kon worden en een en ander inzichtelijker werd voor de mensen die daarmee te maken hebben. GroenLinks vindt echter ook dat onnodige bureaucratie bestreden moet worden. Ik zie al instemmend geknik, dus ik sla de rest van mijn zin over.

Ik heb al gevraagd hoe het zit met flexibiliteit en wij kunnen meepraten omdat het voorstel in de inspraak komt. Ik vraag mij echter nog wel af of het vaststellen van de hoogte van de kinderalimentatie het grootste probleem is, of dat het de handhaving betreft. Daarover zou ik graag ook iets van de staatssecretaris horen. In de inschatting van mijn fractie is het ook de handhaving. Dat blijkt ook uit de schrijvende verhalen die in de krant kwamen naar aanleiding van het voorstel van de PvdA en de VVD. Handhaving blijkt vooral een heel groot punt te zijn in geval van relaties die niet zo soepel zijn beëindigd en waarbij mogelijkerwijs sprake is geweest van geweld.

Tot slot vraag ik ook graag aandacht voor co-ouderschap. Daar waar dat mogelijk is, zou dat in de visie van GroenLinks de beste oplossing zijn. Je relatie kan over zijn, maar je bent voor de rest van je leven ouder. Er schijnen zich allerlei problemen voor te doen met het co-ouderschap, namelijk met woningbouwverenigingen, de Belastingdienst en de Gemeentelijke Basisadministratie. Daarop wil ik graag een reactie van de staatssecretaris.

Ik heb de punten genoemd die ik wilde noemen en geef nu de financiële bijsluiter aan de voorzitter voor de staatssecretaris.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Voorzitter. Allereerst hulde voor de PvdA en de VVD voor hun voorstel over kinderalimentatie. Ik ben ontzettend blij dat er zo langzamerhand wat meer aan modernisering wordt gedaan op het gebied van de alimentatie en het huwelijksvermogensrecht.

De regering en de gedogter hebben naar eigen zeggen een verstandshuwelijk of zelfs een LAT-relatie. Ik hoop maar dat ze hun huwelijksvoorwaarden goed hebben geregeld voor het geval dat het tot een scheiding komt.

De heer **Recourt** (PvdA): Ik begrijp de fractie van D66 niet, want ze heeft het over de regering en de gedoger en dat slaat in ieder geval niet op ons voorstel. Toch?

Mevrouw **Berndsen** (D66): Nee, nee. In mijn optiek is er maar één gedoger en dat is de PVV. Laat dat volstrekt helder zijn.

De heer **Recourt** (PvdA): Gelukkig!

Mevrouw **Berndsen** (D66): Onlangs heeft de staatssecretaris een reparatiewet ingediend, opdat onevenwichtigheden als gevolg van de Wet aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen voorkomen worden. De D66-fractie is blij dat deze wet na getouwtrek per 1 januari in werking treedt. Toch zijn we niet over alle aspecten tevreden, met name niet over enkele elementen die gerealiseerd zijn tijdens het ongelukkige huwelijk van het vorige kabinet. Ondanks de verbeteringen in de wet blijft de vraag of ons huwelijksvermogensrecht toekomstbestendig is. 35% van de huwelijken eindigt in een scheiding en in 2 050 is een derde van de paren ongehuwd samenwonend. Hoe kijkt de staatssecretaris daar tegenaan? Ik heb hem vorig jaar gevraagd naar het mogelijkerwijs van rechtswege standaard maken van een systeem à la huwelijkse voorwaarden en ik leg de nadruk op de woorden «à la». Op zijn reactie ga ik nu graag in. Vooropgesteld: het uitgangspunt voor de D66-fractie is dat mensen nadenken over de vermogensrechtelijke gevolgen van een huwelijk. Het huwelijk is niet alleen een roze wolk, maar ook een zakelijk contract. Dat nu standaard zowel bezittingen als schulden samenvloeien zonder dat alle gehuwden zich daarvan bewust zijn, is voor de D66-fractie geen wenselijke situatie. Wat is de opvatting van de staatssecretaris hierover? Mijn fractie is het eens met de uitspraak van de staatssecretaris dat aanstaande echtgenoten zelf een keuze dienen te maken voor een bepaald huwelijksvermogensregime. Zij hebben daarin een eigen verantwoordelijkheid. Het bevoordelen van de algemene gemeenschap van goederen strookt echter niet met het streven naar zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid. Graag wil ik hierop een reactie.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Mevrouw Berndsen stelt dat mensen zelf een keuze moeten maken voor de vorm. In haar voorstel wordt er ook voor hen gekozen. Er wordt namelijk standaard uitgegaan van huwelijkse voorwaarden.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Ik verzoek mevrouw Schouten om haar vraag op te zouten, want ik kom hierop later in mijn betoog terug. Om een goede keuze te kunnen maken, moet men wel weten welke keuzemogelijkheden er zijn. Ik ben blij dat zowel de PvdA als GroenLinks dat aan de orde hebben gesteld. Als stellen kiezen voor trouwen onder huwelijkse voorwaarden, heeft de notaris een voorlichtingsplicht. Is het niet een beter idee om alle stellen vroegtijdig te informeren? Mevrouw Van Tongeren heeft haar idee net uitgereikt. Ik denk bijvoorbeeld aan de ambtenaar van de burgerlijke stand op het moment dat mensen in ondertrouw gaan. Graag wil ik daarop een reactie van de staatssecretaris. Ik begrijp de bezwaren die de staatssecretaris heeft tegen het standaard maken van een systeem à la huwelijkse voorwaarden omdat de huidige wet, die gerepareerd gaat worden, er al zo lang ligt. Hij heeft er weinig trek in om een en ander weer overhoop te gooien. Bovendien lijkt het nu nog een brug te ver. Maar hoe kijkt de staatssecretaris aan tegen een keuzestelsel? De ambtenaar van de burgerlijke stand geeft dan voorlichting op het moment van ondertrouw. Mensen geven aan wat hun keuze is voordat het huwelijk in het gemeentehuis wordt voltrokken. Ik doel op een systeem dat eenvoudig is en dat de mogelijkheid biedt om te

kiezen tussen drie opties, namelijk algehele gemeenschap van goederen, beperkte gemeenschap van goederen of huwelijkse voorwaarden. De D66-fractie deelt grotendeels de conclusies van de staatssecretaris over koude uitsluiting.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Als ik het goed begrijp, stelt D66 het plan dus een beetje bij en heeft zij niet meer het plan om huwelijkse voorwaarden als uitgangspunt te nemen, zoals dat vorig jaar bij de begroting naar voren werd gebracht?

Mevrouw **Berndsen** (D66): Ja, dat klopt. Ik ben een realist. Als ik dus merk dat daarvoor geen breed draagvlak is, kom ik niet met een initiatief-wetsvoorstel dat het op voorhand niet haalt. Ik zie dit als een soort tussenoplossing. Ik ben er nog steeds voor om die artikelen in het Burgerlijk Wetboek zodanig te veranderen dat er echt een modernisering plaatsvindt. Als daarvoor echter geen draagvlak is, vind ik dit een beter systeem dan dat wat er nu is.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Het is goed om dat helder te hebben. Mevrouw Berndsen zegt dat het probleem nu is dat er te weinig politiek draagvlak is, maar hoe denkt zij over het maatschappelijk draagvlak? In het TNS NIPO-onderzoek valt mij namelijk op dat zelfs 60% van de Nederlanders zegt dat het mogelijk zou moeten zijn om in gemeenschap van goederen te trouwen. Het viel mij op dat onder de gescheiden Nederlanders zelfs zeven van de tien mensen het daarmee eens zijn. Kennelijk wil een heel groot deel van de Nederlanders die gemeenschap van goederen. Waarom heeft D66 er zo veel moeite mee dat het merendeel van de Nederlanders zo denkt?

Mevrouw **Berndsen** (D66): Als wij op deze manier met wetten omgaan, denk ik dat heel veel wetten niet zullen veranderen. Dit is een peiling en wij zijn ervoor om soms vanuit ons eigen idealisme tot goede wetgeving te komen. Ik weet dat de heer Van der Staaij een andere opvatting heeft over het huwelijksvermogensrecht dan D66, maar ik behoud mij ook het recht voor om vanuit mijn eigen idealisme, dat van D66, met een wet te komen. Daarbij gaan wij uit van de eigen kracht van mensen.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Kan mevrouw Berndsen iets vertellen over het effect van dit voorstel op de armoede van vrouwen? D66 heeft er vast en zeker over nagedacht hoe dat voor die vrouwen zou uitpakken. Volgens mij is de gehele commissie het erover eens dat het onwenselijk is dat zo'n groot aantal vrouwen op of net boven bijstandsniveau, dus in enorme armoede, leeft.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Ik denk dat het effect is dat mensen zelf aan de voorkant hun keuze maken. Zij zullen gedwongen worden om erover na te denken, omdat er een keuze gemaakt moet worden. Ik hoorde ook de heer Recourt zeggen dat, als er geen keuze wordt gemaakt, er niet getrouwd wordt. Nou, dat lijkt mij heel verstandig. Je dwingt mensen dus om vooraf, aan de voorkant, na te denken over de gevolgen van een huwelijk. Dat gebeurt overigens ook als mensen een samenlevingscontract afsluiten. Dan wordt er wel heel nadrukkelijk nagedacht. Ik zou hopen en willen dat mensen dat ook deden voordat zij een huwelijk aangingen.

De heer **Bontes** (PVV): Mevrouw Berndsen wil mensen dwingen tot nadenken. Zij acht mensen kennelijk niet in staat om op dat gebied zelf hun beslissing te nemen. Dat verbaast mij zeer.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Nee, de heer Bontes draait het nu om. Ik wil juist dat mensen nadenken en een keuze gaan maken. Ik wil niet dat zij

later, als een huwelijk eindigt in een echtscheiding, in de problemen komen. Dat is de eigen kracht van mensen en daar sta ik voor.

Mevrouw **Kooiman** (SP): D66 heeft het voornamelijk over huwelijkse voorwaarden. Onze fractie heeft zich altijd sterk gemaakt voor een billijkheidscorrectie als het gaat om samenwonen. Er zijn bijvoorbeeld 20 000 vrouwen die in financiële problemen komen en soms zijn het mannen. Wat is volgens D66 de oplossing voor dat probleem?

Mevrouw **Berndsen** (D66): Ik wilde net met dat punt beginnen. De staatssecretaris spreekt over een alimentatievoorziening voor samenwonenden en hij wil dat eerst met de praktijk bespreken. Mijn vraag aan hem is of hij daartoe al stappen heeft gezet.

De heer **Van der Steur** (VVD): Ik ben gepredestineerd op dit onderwerp. Ik ben elf jaar als advocaat actief geweest en heb de grootste mogelijke ellende gezien als gevolg van het feit dat mensen in gemeenschap van goederen waren getrouwd zonder dat zij wisten wat zij deden. Ik zou het zeer betreuren als D66 allerlei andere keuzes maakte die ertoe leiden dat dit onderwerp niet op de agenda komt zoals dat zou moeten gebeuren. Ik vind namelijk echt dat wij als wetgever verplicht zijn om na te denken over de manier waarop wij dat systeem kunnen veranderen. Ik denk eerlijk gezegd – dat is mijn eerste reactie – niet dat de oplossing is dat ambtenaren van de burgerlijke stand daarmee worden belast. Ik denk dat die andere taken hebben in het leven. Ik vind echt dat wij daarover structureel moeten nadenken en roep D66 op om het niet op te geven.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Dat is buitengewoon prettig om te horen, maar alleen de VVD steunt ondertussen dit initiatief. De PvdA heeft zich al een beetje teruggetrokken. Vorig jaar liet zij in de pers nog weten dat zij het ook wel een goed idee vond. Helaas hebben de VVD en D66 geen meerderheid. Ik ben het volstrekt met de heer Van der Steur eens en zou dat ook het liefst doen, maar ik zeg nogmaals dat ik een realist ben. Ik kom liever nu met een tussenstap die realistisch is en die een betere oplossing biedt dan datgene wat we op dit moment hebben dan dat we een heleboel energie steken in een aanpassing van de wet, terwijl wij op voorhand weten dat dat niet haalbaar is.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik zit hard na te denken over het voorstel van mevrouw Berndsen en probeer daarin oprecht de goede intenties te zoeken. Zij wil voorkomen dat mensen straks in de problemen komen, maar haar voorstel houdt in dat mensen straks nog steeds voor gemeenschap van goederen kunnen kiezen en dat is in haar beleving het creëren van problemen. Daarom stelde zij immers eerder voor om huwelijkse voorwaarden als norm te maken. Wat voegt dit voorstel dan nog toe?

Mevrouw **Berndsen** (D66): Ik kan het blijven herhalen, maar dit voorstel is een combinatie. Mensen worden verplicht om een keuze te maken. Mensen moeten vooraf, aan de voorkant, nadenken over wat ze willen. Als zij kiezen voor algehele gemeenschap van goederen, weten ze dus ook waaraan ze toe zijn. Mevrouw Van Tongeren zei net al dat een heleboel mensen nu niet weten waar zij aan toe zijn, omdat de standaard trouwen in algehele gemeenschap van goederen is. Mensen weten echter niet wat de consequenties daarvan zijn. Daardoor komen zij nu in de problemen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik sluit mij dan toch aan bij de heer Van der Staaij. Ik onderschat de Nederlander niet. Hij weet grotendeels wel wat dat inhoudt en kiest daar bewust voor. Mevrouw Berndsen vindt dat echter een verkeerde keuze. Dat is een ander onderwerp en dan moet

zij dat benoemen. Als zij zegt dat zij met haar voorstel voorkomt dat mensen in de problemen komen, merk ik op dat dat niet zo is op het moment dat mensen daarna alsnog scheiden.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Wij worden het niet eens. Ik pleit ervoor dat mensen een bewuste keuze maken. Zij doen dat op dit moment niet omdat de standaard algehele gemeenschap van goederen is. Mensen weten niet precies wat dat inhoudt. Wie geeft hen daar voorlichting over? Niemand! Mensen zitten op die roze wolk. Zij denken helemaal niet na over wat er kan gebeuren op het moment dat hun relatie in een echtscheiding eindigt. Ik zou ontzettend graag willen dat mensen juist wel hun eigen verantwoordelijkheid namen. Nogmaals, wij worden het op dat punt niet eens.

De heer **Recourt** (PvdA): Ik hoorde mevrouw Berndsen zeggen dat de PvdA op dit onderwerp was geschoven. Dat is niet zo. Als ik mevrouw Berndsen beluister, stel ik vast dat we op dezelfde lijn zitten. Ik stel dus voor dat we nader met elkaar spreken en dat we nagaan of we hiervoor een meerderheid kunnen vinden.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Dat klinkt me als muziek in de oren en ik hoor ook graag van de staatssecretaris wat hij daarvan vindt. Wij hadden het over de alimentatievoorziening voor samenwoners. De staatssecretaris wil dat eerst met de praktijk bespreken, maar ik vraag hem welke stappen hij daartoe al heeft gezet. Gezien de problemen met de huidige partneralimentatie – daarover hebben de heren Van der Steur en Recourt net ook al gesproken – willen wij deze herzien. Kan de staatssecretaris al enige contouren schetsen van die voorziening voor partneralimentatie voor samenwonenden? Voor de D66-fractie is het belangrijkste dat mensen voor hun huwelijk nuchter nadenken over hoe ze hun hebben en houxen willen verdelen. Dat is misschien niet leuk als zij op een roze wolk zitten, maar dat is wel realistisch en noodzakelijk.

De heer **Bontes** (PVV): Voorzitter. Mijn fractie is geen voorstander van het overnemen van de aanbevelingen in het rapport Koude uitsluiting. Daaraan ligt een aantal redenen ten grondslag. In de eerste plaats zijn de data gedateerd. Je kunt je dus afvragen of het probleem wel een probleem is. In de tweede plaats hebben mensen recht op een vorm van zelfbeschikking, contractvrijheid. Dat recht wordt daarmee teniet gedaan. Er is inmiddels al sprake van dat de rechter rekening houdt met dergelijke zaken. Je kunt dat opwarming van koude uitsluiting noemen. Als het onbillijk is, houdt de rechter daar in specifieke gevallen rekening mee. In het rapport wordt de beroepsgroep – de advocaten en notarissen – als volgt geciteerd: «De ernst van de materiële problemen valt bij deze specifieke groepen volgens de door ons geraadpleegde advocaten en notarissen in het algemeen mee, onder andere doordat de problemen in de praktijk vaak enigermate verzacht worden.» Het rapport geeft zelf al aan dat het probleem niet zo groot is. Gelet op waar ik eerder op gewezen heb, zoals het recht op zelfbeschikking en het recht op contractvrijheid, is de fractie van de PVV van mening dat de aanbevelingen en conclusies uit het rapport niet overgenomen moeten worden.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Wij steunen die lijn ook. Ik wijs erop dat de staatssecretaris schrijft dat de redelijkheid en billijkheid door de rechter worden getoetst. Voor het CDA is deze alinea onbevredigend. Er is geen aanleiding voor aanpassing, maar er staat ook niet dat er geen enkele reden voor aanpassing is. Vindt de PVV deze alinea ook onbevredigend?

digend? De staatssecretaris schrijft dat wij er eigenlijk niets mee hoeven te doen, maar dat er ook geen reden is om er niets mee te doen.

De heer **Bontes** (PVV): Nee, daar ligt het zwaartepunt voor ons absoluut niet. Mijn analyse is glashelder. Notarissen hebben al de plicht om daar bij huwelijksvoorwaarden op te wijzen. Rechters houden er rekening mee. Data uit het rapport zijn tegenstrijdig. Er worden advocaten en notarissen geciteerd die zeggen dat het probleem in de praktijk eigenlijk geen probleem is. Je moet niet alles willen reguleren. In de praktijk blijkt het geen probleem te zijn en het onderzoek wijst dit in feite ook uit. De notaris zal erop wijzen en men heeft ook zelfbeschikkingsrecht. Wat de PVV betreft, is de conclusie glashelder en zeker niet onbevredigend. Op dit punt moet niet verder gereguleerd worden.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Maar de conclusie van de staatssecretaris is dat niet gesteld kan worden dat die billijkheidscorrectie van geen enkel nut is. Hij zegt echter ook niet dat bij het al dan niet corrigeren op basis van redelijkheid en billijkheid voldoende rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld kinderen. De PVV moet heel goed nagaan of er geen situaties zijn – vooral als er kinderen bij betrokken zijn – waarin die correctie op basis van redelijkheid en billijkheid wellicht toch iets beter tegen het licht gehouden moet worden. Zou de staatssecretaris niet van ons de opdracht moeten krijgen om daar extra naar te kijken? Wordt de correctie op basis van redelijkheid en billijkheid bij gezinnen met kinderen wel voldoende gebruikt?

De heer **Bontes** (PVV): De PVV gaat ervan uit dat de rechter daar rekening mee houdt bij zijn uitspraak. Volgens mij gaat het overorganiseren juist door als wij hier weer een vervolgconclusie op vragen. Wij moeten nu glashelder de keuze maken of wij hiermee verdergaan of niet, want anders blijft dit zich voortslepen. Volgens de PVV-fractie is er geen aanleiding om hier een verdieping aan te brengen. Wij zijn zeer begaan met het lot van alle mensen, maar je moet niet overreguleren.

De PVV is geen voorstander van het voorstel van mevrouw Berndsen. Mensen worden erdoor op kosten gejaagd. Uit onderzoek blijkt dat de meerderheid waarde hecht aan een huwelijk op basis van gemeenschap van goederen. Ik ga uit van de oude aanbeveling, terwijl mevrouw Berndsen op dit punt een draai heeft gemaakt. In de oude situatie worden mensen op kosten gejaagd en daar heeft de staatssecretaris op gereageerd. Mevrouw Berndsen komt nu op opportunistische gronden met een nieuwe werkelijkheid.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Het is bijzonder om uit de mond van de heer Bontes het woord «opportunisme» te horen. Dat moet hem heel erg gemakkelijk in de oren klinken. Hij reageert op mijn eerste idee, gepresenteerd bij de begrotingsbehandeling van vorig jaar. Ik vraag hem wat hij van het idee vindt dat ik nu heb gelanceerd. Het argument van het op kosten jagen, vind ik wel erg makkelijk, want ...

De heer **Bontes** (PVV): Met uw portemonnee is het geen probleem.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Ik dacht dat ik het woord had gekregen. Mensen geven heel veel geld uit aan een huwelijk. Je hoopt dat het een verbintenis voor de lange termijn is. Ik vind het dan een beetje flauw om een klein bedrag dat in de relatie geïnvesteerd moet worden als argument te gebruiken. Bovendien is het nog maar de vraag of het inderdaad zo veel geld moet kosten. Ik heb het altijd gehad over een systeem à la huwelijksvoorwaarden. De vraag is hoe je dat vervolgens kunt invullen. Hoe komt de heer Bontes erbij dat ik mensen op kosten jaag?

De heer **Bontes** (PVV): In het rapport wordt uitgegaan van een bedrag van € 500 en dat is voor veel mensen een berg geld. Met de portemonnee van mevrouw Berndsen is dat geen enkel probleem, maar voor de gemiddelde burger is € 500 veel geld. Dat moeten wij ze niet uit de zak kloppen. Mensen hebben het al moeilijk genoeg in deze tijd. Op het nieuwe voorstel van mevrouw Berndsen reageer ik nu niet. Dat wil ik eerst goed uitgewerkt gaan bekijken. Als het net zo'n proefballonnetje is als het vorige voorstel, kan ik er niets mee. Dan wordt het straks weer teruggedraaid.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Mooi dat de heer Bontes dit een proefballonnetje noemt. Ik leg de ideeën van D66 volkomen transparant op tafel. Het zijn geen proefballonnetjes, maar ideeën. De staatssecretaris heeft dat bedrag genoemd. Ik heb het nooit over een dergelijk bedrag gehad. Ik voel mij daar niet aan gecommiteerd.

De heer **Bontes** (PVV): Ik vervolg mijn betoog.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Tongeren heeft ook nog een vraag. Ik wijs haar erop dat er twee interrupties in eerste termijn zijn toegestaan. Omdat mevrouw Van Tongeren niet zo vaak bij vergaderingen van deze commissie is, sta ik haar een derde interruptie toe, maar dat blijft een uitzondering.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Dank voor de coulance, voorzitter. De heer Bontes zei dat mensen het in deze tijd al moeilijk genoeg hebben. Hij duidde er daarbij op dat veel gezinnen in de problemen zitten. Volgens mij leven 430 000 gezinnen in armoede. Een groot deel daarvan zijn eenoudergezinnen met gescheiden moeders. Het voorstel van D66 is erop gericht om te voorkomen dat er straks nog meer gezinnen in armoede moeten leven. Ik verwacht van de PVV dat zij juist opkomt voor de belangen van gezinnen in armoede.

De heer **Bontes** (PVV): Dit is echt de werkelijkheid omdraaien. U kunt nooit wetenschappelijk staven dat mensen in de problemen zijn gekomen doordat nu de richtlijn een huwelijk in gemeenschap van goederen is. U wilt dat nu omkeren, zodat de richtlijn een huwelijk op huwelijkse voorwaarden wordt. Juist in de constructie die mevrouw Berndsen voorstelt, namelijk dat je met nadruk moet kiezen voor gemeenschap van goederen, komen nog meer mensen in de problemen dan nu. Ik beweer het tegenovergestelde van wat u zegt.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Dat is volstrekt niet correct. Ik probeerde het in mijn bijdrage via een grapje duidelijk te maken. Ik zei dat er sprake was seksueel overdraagbare armoede. Mensen die in de schuldhulpverlening werkzaam zijn, kunnen vertellen dat heel veel schulden toevallen aan vrouwen die in gemeenschap van goederen getrouwd zijn en absoluut niet wisten waar zij voor tekenden. Ik roep de PVV op om op te komen voor kinderen die in armoede leven. Zij zijn daar uiteindelijk de dupe van.

De heer **Bontes** (PVV): Het is echt klinkklare onzin om de koppeling te maken met kinderen in armoede. Het eerste voorstel van mevrouw Berndsen is dat mensen met nadruk moeten aangeven dat zij in gemeenschap van goederen willen trouwen. Die vorm zou volgens haar eigenlijk moeten verdwijnen, maar juist gemeenschap van goederen geeft mensen die het moeilijk hebben nog de meeste garantie. Bij een scheiding komt een van de partners daar het beste mee weg.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): En een van de partners komt er het beste mee weg!

De heer **Bontes** (PVV): En dat zal niet de meest vermogende partner zijn. De partneralimentatie geldt nu voor twaalf jaar. De fractie van de PVV is van mening dat die termijn erg lang is. Ik vraag de staatssecretaris om ons hier een stuk over te doen toekomen. Het is een complexe materie. Ik heb het rapport over kinderalimentatie gelezen, maar dat vind ik een beetje rammelen. Ik zal input leveren over hoe het anders en beter kan. Om een meer gedegen stuk te krijgen, leg ik de bal bij de staatssecretaris neer. Ik ben benieuwd hoe hij aankijkt tegen de termijn van twaalf jaar voor partneralimentatie. Ik heb nogal wat vragen over het stuk over kinderalimentatie. Gelet op de complexiteit van de materie heb ik een graag wat gedegen stuk.

De heer **Recourt** (PvdA): Wilt u man en paard noemen? U heeft kritiek, maar die kunnen wij niet pareren, omdat die aan de oppervlakte blijft.

De heer **Bontes** (PVV): Ik wil best zeggen waar mijn pijnpunten liggen en waar het naar mijn mening onvoldoende is uitgewerkt. Volgens mij is dit overleg daar niet voor, maar ik som met alle liefde op waar de pijnpunten liggen. Ik kan het ook toesturen. Het omvat ongeveer anderhalf A4'tje.

De **voorzitter**: Doet u het kort, zou ik zeggen.

De heer **Bontes** (PVV): In de nota wordt het nieuwe berekeningsmodel toegelicht. Er wordt echter niet aangegeven wat het verschil is met de huidige berekeningsmethode. Er wordt geen vergelijking gemaakt tussen de huidige en de voorgestelde methode. Om een goed beeld te krijgen van de problemen die er nu zijn, is een vergelijking aan de hand van praktijkvoorbeelden wenselijk. Is het wenselijk om de vaststelling van de hoogte van kinderalimentatie buiten de rechter om te laten geschieden indien partijen er zelf niet uitkomen? Is het LBIO bekwaam om deze taak op zich te nemen? In de nota komt niet duidelijk naar voren hoe de vaststelling van de kinderalimentatie tot stand kan komen. Er is een berekeningstool op internet. Houdt dit in dat men digitaal de hoogte van de alimentatie vast kan stellen of dient men contact op te nemen met het LBIO? Nemen de werkzaamheden van het LBIO niet ontzettend toe? Is het bureau daartoe uitgerust? Wat gaat dat kosten? Is het niet bezwaarlijk dat een orgaan de alimentatie int en vervolgens ook de bezwaren afhandelt? Het LBIO mag thans pas innen na een rechterlijke uitspraak. Hoe verhoudt deze regel zich tot het voorgestelde plan? Ik kan nog wel even doorgaan, maar ik vraag mij af of dit voldoende is.

De **voorzitter**: Mijnheer Bontes. De bedoeling is om korte vragen te stellen en ook kort te antwoorden.

De heer **Recourt** (PvdA): Waardering voor het feit dat er kritisch naar de materie is gekeken. Op alle vragen die u tot nu toe heeft gesteld, kunnen wij antwoord geven. De meeste antwoorden staan in het stuk. Wij kunnen nader uitwerken hoe het onder het oude systeem gaat. Dat is namelijk zeer ondoorzichtig, zeer onduidelijk. De uitkomsten blijken zeer variabel te zijn. Vandaar het voorstel voor een nieuw systeem. Ik krijg graag de resterende opmerkingen van de heer Bontes zodat wij daarop kunnen reageren.

De heer **Bontes** (PVV): Dat is afgesproken. Ik zal beide heren mijn volledige tekst doen toekomen, want aan een aantal opmerkingen ben ik niet toegekomen. Blijft mijn vraag aan de staatssecretaris om een visie te

geven op de in onze ogen lange termijn van twaalf jaar voor partneralimentatie.

De **voorzitter**: U vervolgt uw betoog.

De heer **Bontes** (PVV): De PVV is geen voorstander van de Commissievoorstellen. Het lijkt weer een stukje Europese bemoeizucht. Via een nieuw stukje salamatactiek wordt verder gebouwd aan een Europese superstaat. Er komt weer een regel, weer een stukje wetgeving bij, terwijl Nederland al aangesloten is bij allerlei verdragen, zoals het verdrag van Amsterdam. Wij hebben al allerlei regels. Wij kunnen ook bilaterale verdragen afsluiten. Waarom moet de EU het nu weer apart voor haar ingezetenen reguleren? Het is niet nodig dat Europa zich weer hiermee moet bemoeien via nieuwe richtlijnen.

Mevrouw **Kooiman** (SP): Voorzitter. Op 15 september 1796 werd de eerste echtscheiding in Nederland uitgesproken. Tegenwoordig scheiden ongeveer 33 000 stellen per jaar en verbreken 65 koppels een lange relatie van samenwonen. Eén op de drie huwelijken strandt voortijdig en dat geldt in nog sterkere mate voor mensen die samenwonen. Wij weten dat dit lang niet in alle gevallen probleemloos verloopt. Het is ook voor kinderen problematisch, maar daar kom ik straks op terug.

Mijn eerste vraag aan de staatssecretaris is of het kabinetsbeleid is om echtscheidingen te ontmoedigen. Dat lijkt erop als je ziet dat rechtszaken zo veel duurder zullen worden. Daar komt bij dat de eigen bijdrage voor de advocaat in echtscheidingszaken wordt verhoogd. Is nu al bekend wat het effect van deze maatregelen is op al die mensen die eigenlijk willen scheiden? Worden zij financieel dieper in de put geholpen? Blijven zij nu ruziënd bij elkaar? Als deze effecten niet zijn doorgerekend, vind ik dat slecht. Dat moet dan alsnog gebeuren. Als de effecten wel zijn doorgerekend, wil ik daar graag inzage in.

In 2008 heeft mijn fractie het probleem aan de orde gesteld dat het verbreken van een samenwonenrelatie tot financiële problemen kan leiden omdat er niets gecompenseerd, verdeeld of verrekend hoeft te worden. Aan het ongehuwd samenwonen kleven geen vermogensrechtelijke gevolgen. Dat is in heel veel gevallen ook terecht, maar niet altijd. Ik ben blij dat op verzoek van de fracties van ChristenUnie en SP onderzoek is verricht. Dit is een waardevol onderzoek. De negatieve financiële gevolgen zijn voornamelijk voor vrouwen behoorlijk en veel kinderen groeien hierdoor in armoede op. Onderzoekers doen zinvolle suggesties hoe deze onrechtvaardigheden deels weggenomen kunnen worden. Mijn fractie vindt dat ook echt een mogelijkheid in de wet moet worden opgenomen om bij pertinent onrechtvaardige uitkomsten van koude uitsluiting, zowel bij gehuwden als bij ongehuwden, af te wijken van de gemaakte afspraken. Bij samenwonenden kan het hierbij juist gaan om het ontbreken van afspraken. Ik heb het dan over de billijkheidscorrectie, ook wel een redelijkheidstoets genoemd. Mensen die een jarenlange relatie verbreken, zouden in bepaalde gevallen het vermogen dat zij door inspanning van beiden hebben opgebouwd – werk, huishouden of de zorg voor kinderen – op enigerlei wijze moeten verdelen. Dat is rechtvaardig. In die gevallen heeft de een vaak dankzij de inspanning van de ander carrière kunnen maken. Ik vind dat het niet kan dat dan een van beiden met lege handen achterblijft. We moeten de zwakkere partij wettelijk beschermen. De partner die de verdeling van het gezamenlijk opgebouwde vermogen vordert, moet die claim bij de rechter kunnen onderbouwen. Wie stelt dat bij hem of haar gerechtvaardigde verwachtingen zijn gewekt en dat het onredelijk is om hieraan niet te voldoen, moet dat bewijzen, waarna de rechter een billijkheidscorrectie kan toewijzen.

De reactie van de staatssecretaris heeft mij positief verrast. Daar ben ik erg blij mee. Ik ben het namelijk helemaal eens met zijn analyse dat de

aard van de relatie een inbreuk op de contractvrijheid kan rechtvaardigen. In liefdesrelaties overzien mensen niet altijd de consequenties op langere termijn met alle mogelijke onvoorziene dingen die kunnen plaatsvinden. Het is vaak geen bewuste keuze van gehuwden en samenwonenden om helemaal niets te regelen. In steeds meer landen worden hiervoor regels gemaakt. Nederland zou dit ook moeten doen. Uiteindelijk lijkt het erop dat de staatssecretaris een beetje in het midden laat wat hij gaat doen. Hij schrijft van mening te zijn dat niet zonder meer geconcludeerd kan worden dat bij huwelijkse voorwaarden een billijkheidscorrectie van nut is. Naar mijn mening moet hierop nader onderzoek volgen. Over ongehuwd samenwonenden schrijft hij dat, alvorens te concluderen dat de partneralimentatie geïntroduceerd moet worden, dit nader met de praktijk besproken dient te worden. Dat is mooi, maar ik zou zeggen: aan de slag ermee. Ik hoor graag van de staatssecretaris wat hij nu concreet gaat doen met al deze waardevolle bevindingen en suggesties om de gevolgen van het verbreken van een langdurige relatie te verzachten. Ik hoor ook graag wanneer hij de Kamer hierover informeert.

Dan een korte vraag over alimentatie. Ik hoor uit de praktijk dat niet door alle rechtbanken de alimentatieberekeningen worden bijgevoegd. Het is bekend dat die berekeningen razend ingewikkeld zijn. Zonder die berekeningen snappen mensen er helemaal niets van. Alle rechtbanken zouden verplicht moeten worden om die berekeningen wel bij te voegen. Is de staatssecretaris met mij van mening dat dit zou moeten gebeuren? Is hij bereid, na te gaan waarom dat niet gebeurt? Wil hij overleggen met de Raad voor de Rechtspraak om ervoor te zorgen dat voortaan bij alle rechtbanken de alimentatieberekeningen bijgevoegd worden?

Wat de SP betreft, kan het huwelijksvermogensstelsel blijven zoals het is. Op dat punt zijn wij het eens met de staatssecretaris, dus een wettelijk gemeenschap van goederen als automatisme waarvan in samenspraak kan worden afgeweken. Mijn fractie is tegen het afschaffen van het exequatur. Dat is een stap in de verkeerde richting. De huidige inhoudelijke toetsing van de Nederlandse rechter op een buitenlands vonnis is beperkt, maar het geheel afschaffen en daarmee blind vertrouwen op elkaars rechtsstelsels vind ik onrecht.

De heer **Bontes** (PVV): Is de SP-fractie nu voor- of tegenstander van het BNC-fiche?

Mevrouw **Kooiman** (SP): Daarin gaat het voornamelijk over het afschaffen van het exequatur en daar zijn wij tegen. Dat heb ik duidelijk aangegeven.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Vandaag gaat het vaak over de vraag hoe je een echtscheiding soepel kan laten verlopen. De maatschappelijke discussie gaat daar ook over. Dit is in het belang van eventuele kinderen. Het is ook in het belang van de betrokkenen zelf dat er financiële helderheid is. Ik stel voorop dat wij moeten beginnen met het belang van goede huwelijken. Het lijkt er soms op dat dit een taboegevoelig onderwerp is. Het begint echter niet met een goede scheiding, maar met een goed huwelijk en de vraag hoe dat verder versterkt kan worden. Dat mis ik heel erg in de maatschappelijke en ook in de politieke discussie. Ik snap heel goed dat men zich afvraagt hoe de overheid ervoor kan zorgen dat er goede huwelijken komen, maar er zijn veel meer onderwerpen die de overheid niet kan regelen, maar waarbij wij wel maatschappelijk met elkaar een rol in hebben. Het is opvallend dat uit het onderzoek van de vereniging van familierechtadvocaten en scheidingsbemiddelaars naar voren komt dat 70% van de Nederlanders vindt dat de beslissing om te scheiden te gemakkelijk wordt genomen. De gescheiden mensen denken er wel iets anders over, maar nog steeds vindt een meerderheid van de

gescheiden mensen in Nederland dat de beslissing om te scheiden te gemakkelijk genomen wordt. Dat is toch wel iets om over na te denken.

De heer **Recourt** (PvdA): In lijn met deze redenering wil ik vragen of er dan ook niet te lichtvaardig wordt gehuwd? Moeten mensen bijvoorbeeld niet wat langer samenwonen?

De heer **Van der Staaij** (SGP): Het is de vraag of langer samenwonen helpt voor een goed huwelijk. Empirisch is dit niet helemaal hard te maken. Bovendien heb ik meer vertrouwen in een samenlevingsvorm die op uitgesproken vertrouwen is gebaseerd, dan een vorm die soms is gebaseerd op wantrouwen; men vraagt zich af of het wel goed zal gaan. Het is echter wel een punt. Weet men wat er nodig is voor een goed huwelijk? Mevrouw Berndszen zei dat er al bij het begin informatie gegeven moet worden voor het geval men later gaat scheiden. Terwijl je trouwt, moet je al beginnen met goede scheidingsregels, maar wie begint er nu te regelen wat er nodig is voor een goed huwelijk? Kennelijk lukt het ons in deze moderne tijden nog maar bar slecht om ook oog te hebben voor basale vragen zoals hoe je omgaat met conflicten of hoe je omgaat met verschillen. Ik ben bang dat er wij er in Nederland vrij breed moeite mee hebben om daar invulling aan te geven. Je zou juist moeten kijken hoe je relaties kan versterken door vroegtijdig en laagdrempelig hulp en advies te geven en niet pas als de problemen al zo groot zijn dat er geen houden meer aan is.

De heer **Recourt** (PvdA): Volledige steun voor het eerder aanpakken van problemen binnen het huwelijk om zo echtscheiding te voorkomen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Dat vind ik heel sympathiek. Ik zie andere leden ook knikken. Wij moeten niet digitaal denken dat je ofwel voor het huwelijk ofwel voor de echtscheiding gaat. Er is een groot maatschappelijk belang dat je, wanneer mensen elkaar trouw beloven en in die relatie kinderen opgroeien, niet te gemakkelijk zegt dat je er wel begrip voor hebt als mensen op elkaar zijn uitgekeken. Je kunt ook zeggen: moet je niet vechten voor zo'n relatie?

Mevrouw **Berndszen** (D66): Ik kan de heer Van der Staaij geruststellen. Ik ben al 41 jaar getrouwd en dat vind ik eigenlijk wel een felicitatie waard. Juist om een huwelijk goed te kunnen houden, is het heel belangrijk om tevoren goed na te denken over de afspraken die je met elkaar maakt. Men moet niet alleen vanaf de roze wolk, vanuit de liefdesrelatie ernaar kijken. Erkent de heer Van der Staaij ook dat het een zakelijke overeenkomst is?

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik erken dat. Ik kan zeggen dat ik zelf misschien uitzonderlijk goed was voorbereid op mijn huwelijk nu zeventien jaar geleden. Ik heb zelfs de desbetreffende artikelen in het Burgerlijk Wet en een boekje getiteld «Zo zijn we getrouwd» over het huwelijksvermogensrecht gelezen, maar ik heb daar eigenlijk bar weinig aan gehad. Ik heb zelf veel meer de vraag gehad: hoe ga je ermee om als wij heel anders over bepaalde dingen blijken te denken? Wat doe je als er een keer een irritatie optreedt? Daar heb je geen folders en geen bijsluiters voor. In de praktijk van het leven en in de omgang met kinderen, zijn die vragen veel belangrijker dan de vragen over financiële regelingen voor het geval het tot een scheiding komt.

De heer **Van der Steur** (VVD): «Zo zijn we getrouwd» is een goed boek van professor Kleijn uit Leiden. Toen ik het had gelezen, was mijn conclusie dat je nooit in gemeenschap van goederen moet trouwen, tenzij

je er zorgvuldig over hebt nagedacht. Dat is de essentie van het boek. Daar heb ik veel aan gehad, ook in mijn overigens zeer gelukkige huwelijk.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik dacht dat het boek van mevrouw Van Duyvendijk was, maar dat moeten wij nog maar eens nakijken. Niemand zal ontkennen dat je ook moet nadenken over zaken zoals het huwelijksvermogensrecht. Wij dreigen het echter alleen maar over de financiële aspecten te hebben. Die zijn natuurlijk belangrijk, maar er is meer dan dat. Die andere zaken zijn maatschappelijk gesproken van groot belang omdat het ook om het belang van opgroeiende kinderen gaat. Mijn buurvrouw had het over het ontmoedigen van echtscheidingen. Misschien is dat zo gek nog niet als overheidsbeleid. Ik formuleer het echter positief, dus heb ik het liever over versterken van relaties en van huwelijken.

Als het huwelijk wel strandt, is een goede alimentatieregeling van belang die dient tot onderhoud van partner en kinderen. Daar is nu de nodige discussie over. Goed dat er wordt nagedacht over kinderalimentatie. Is het zoals het nu is geregeld wel altijd billijk? Ons bereiken berichten over gevallen waarin het heel raar uitpakt. Het is echter lastig. In het ene geval kan een bepaalde oplossing heel goed werken, terwijl die in het andere geval heel onrechtvaardig uitpakt. Het is moeilijk om daar een soort standaard voor te maken. Als je verfijnd maatwerk wilt kunnen leveren, kan een leger van juridische adviseurs er geld aan verdienen en dan weet nog niemand waar hij aan toe is. Mijn simpele vraag aan de staatssecretaris is of er inzicht is in de concrete problemen op dit moment met partner- en kinderalimentatie. Wat zijn de kernproblemen? In hoeverre worden de mogelijkheden die het wetboek biedt om maatwerk te leveren, in de praktijk voldoende benut?

Over het opheffen van gemeenschap van goederen als norm hebben wij het al bij interruptie gehad. Wij delen wat in de brief van de staatssecretaris staat dat een andere regeling niet zonder meer een oplossing biedt omdat huwelijksvoorwaarden sterk van elkaar kunnen verschillen. Wij hebben geen probleem met het huidige uitgangspunt van gemeenschap van goederen die goed aansluit bij de aard van het huwelijk. Wij zien ook geen praktische redenen om daar een andere lijn in te kiezen.

Wij zetten vraagtekens bij de noodzaak om verdergaande regelingen te treffen ten aanzien van het huwelijksvermogensrecht op Europees niveau. Het risico is groot dat landen daardoor gemakkelijk in hun autonomie geraakt worden. Wij vinden het wel goed dat de lidstaten op het terrein van het familie- en afstammingsrecht ruimte houden voor eigen keuzes. De staatssecretaris wijst erop dat het belangrijk is dat er goed inzicht is in de risico's en consequenties van koude uitsluiting. Beide echtgenoten moeten goed door de notaris op de hoogte worden gesteld, maar dan moet hij er ook wel alles aan doen om de partij die het minste thuis is in de juridische wereld goed op de hoogte te stellen.

De staatssecretaris geeft aan dat er voor een billijkheidscorrectie hanteerbare criteria nodig zijn. Heeft hij de indruk dat er weinig gevallen zijn waarin geen correctie is toegepast terwijl dat wel zou moeten? Op zichzelf spreekt de gedachte ons aan dat er een billijkheidscorrectie mogelijk moet zijn, maar hoe wordt daar in de praktijk mee omgegaan?

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil allereerst de collega's van PvdA en VVD bedanken voor de initiatiefnota. Wij zien het plan graag tegemoet. Tegen mevrouw Van Tongeren zeg ik dat ik het het toppunt van emancipatie zou vinden als wij de volgende keer een brochure Boys & Money krijgen. In de meeste gevallen kunnen vrouwen prima met geld omgaan en weten zijn ook heel goed waar zij mee bezig zijn.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik had dit toevallig op de plank liggen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Voorzitter. Vandaag wil ik het vooral hebben over het rapport Koude uitsluiting. Naar aanleiding van een wetsbehandeling en een motie van Ed Anker is daar onderzoek naar gedaan. Het is een grondig onderzoek geworden, zo verzuchtte ook mijn medewerker. Er staan duidelijke conclusies in het rapport. De staatssecretaris heeft een uitgebreide reactie gegeven, waarin wij een heel eind mee konden gaan. Ik heb nog wel vragen op een aantal punten. De staatssecretaris lijkt het onderzoek nog eens over te willen doen. In zijn brief gaat hij op zoek naar de problemen en naar de meerwaarde van de voorgestelde oplossingen. Dat is juist wat er de afgelopen twee jaar op zeer zorgvuldige wijze onderzocht is. Er is gebruikgemaakt van experts uit de advocatuur, het notariaat, de rechterlijke macht en de wetenschap. Zelfs de agrarische sector is geconsulteerd. De conclusies zijn duidelijk. In de rechtspraak doen zich inderdaad onbillijkheden voor als gevolg van het regime van koude uitsluiting. Volgens de onderzoekers is er behoefte aan instrumenten om dergelijke gevallen beter te bestrijden. «Beter bestrijden» wil zeggen dat er sprake is van een meerwaarde. De onderzoekers zeggen duidelijk dat daar een aantal zaken voor nodig is, waaronder de som ineens als passende vergoeding voor verrichte arbeid. Dat werd voorgesteld in het amendement-Anker dat destijds is ingetrokken. Ook is er een rechterlijke wijzigingsbevoegdheid nodig. De onderzoekers stellen met nadruk dat de som ineens en de rechterlijke wijzigingsbevoegdheid niet te beschouwen zijn als alternatieven. Ik vraag de staatssecretaris om zijn argumenten om hier niet verder mee te gaan, toe lichten. Hij schrijft dat gezien de kritiek in de literatuur de som ineens als passende vergoeding wegens verrichte arbeid niet op voorhand een oplossing lijkt. De onderzoekers komen echter tot een andere conclusie en stellen dit juist als deel van de oplossing voor. In de brief van de staatssecretaris lees ik geen inhoudelijke argumenten op basis waarvan hij tot een andere wegging komt dan de onderzoekers, maar misschien kan hij ons vandaag nog overtuigen.

Ik ben het met de staatssecretaris eens dat een stelselwijziging niet wenselijk is, maar dat de onbillijkheden die ook uit het onderzoek blijken, moeten worden opgelost. Er ligt een degelijk rapport met duidelijke aanbevelingen. De fractie van de ChristenUnie wil de staatssecretaris alsnog vragen om voorstellen daartoe in wetgeving om te zetten en aan de Kamer te zenden.

Een belangrijke component in het huwelijksvermogensrecht is het fiscale aspect. Op dit moment kan de betalende ouder de alimentatie van de belasting aftrekken, terwijl de ex-partner dit aan de belasting moet opgeven. Dit kan tot heel rare situaties leiden. Er wordt bijvoorbeeld geschoven om te kijken wat fiscaal het handigst uitpakt voor een van de partners. Is de staatssecretaris het met mij eens dat dit een onderwerp is waar de fiscus helemaal niets mee te maken zou moeten hebben? Wij willen de alimentatie toch niet afwentelen op de rijksmiddelen? Wil hij met zijn collega-staatssecretaris van Financiën kijken of er op dit punt defiscalisering mogelijk is?

Een ander punt dat ik onder de aandacht wil brengen, heeft te maken met de schenkbelasting. In de praktijk blijkt dat partners tijdens het huwelijk bereid zijn om ontstane vermogensverschillen gedeeltelijk weg te nemen. Koude uitsluiting vindt men in de loop van het huwelijk wel heel erg koud en dan kiest men voor een andere verdeling, bijvoorbeeld 70-30. Daarbij stuiten de partners op fiscale problemen omdat er dan mogelijk schenkbelasting is verschuldigd als zij niet volledig overgaan naar een regime van gemeenschap van goederen. Deze stap is voor veel mensen net te ver, bijvoorbeeld om zakelijke redenen als men een onderneming heeft. Wil de staatssecretaris de mogelijkheid bezien dat tijdens het huwelijk een verschuiving van middelen plaatsvindt zonder dat er sprake is van een periodiek verrekeningsbeding en zonder dat er schenkbelasting over geheven wordt? Ik besef dat dit veel fiscale vragen zijn en ik vraag de

staatssecretaris of hij daar in algemene zin zijn visie op wil geven en of hij die met de staatssecretaris van financiën wil bespreken. Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel Aanpassing algehele gemeenschap van goederen in 2008 is gezegd dat wordt gestreefd naar een centraal huwelijksgoederenregister evenals naar een centraal erfrechtelijk boedelregister. De staatssecretaris zal dit zich nog herinneren, want dit gebeurde mede op zijn initiatief. Hoe staat het hiermee? Wordt hierover overleg gepleegd met bijvoorbeeld de beroepsorganisatie van notarissen?

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter. In de aanloop naar dit debat hebben we het spelletje toe- en afvoeren van de agenda gespeeld. Uiteindelijk zijn er vier agendapunten overgebleven en het voorstel van de PvdA en de VVD. Ik loop kort enkele punten langs. Gemakshalve sluit ik mij aan bij de inbreng van de SP als het gaat over koude uitsluiting. Ergens blijf ik met een onbevredigend gevoel zitten over de alinea op bladzijde 11 waarover ik al eerder sprak. De staatssecretaris is van mening dat niet zonder meer geconcludeerd kan worden dat een billijkheidscorrectie van nut is. De vraag blijft onder welke omstandigheden een dergelijke constructie wel nut kan hebben. Het CDA denkt daarbij vooral aan het belang van kinderen. Kan de staatssecretaris daar kort op ingaan? Dan het voorstel van de fractie van D66. Wij zijn geheel eens met de lijn van het kabinet. Ik begrijp heel goed dat het nuttig kan zijn dat mensen die in het huwelijk treden goede informatie krijgen. Ik zie dat ook om mij heen gebeuren. De SGP zegt terecht dat er meer informatie moet worden gegeven over het in stand houden van een huwelijk. Ten aanzien van de fiches en de verordeningen steunen wij de lijn van het kabinet. Wij hebben veel lof voor het voorstel van VVD en PvdA inzake de berekening van alimentatie voor kinderen. Het is een zeer ingewikkelde materie. Wij hadden het kabinet vandaag tot vereenvoudiging van de regeling op willen roepen. Het LBIO heeft hier al een proefmodelletje voor ontwikkeld. Het is echter veel beter dat de Kamer zelf het initiatief heeft genomen, daarvoor alle lof. Wij herkennen de ellende van de jackpot. Iedere berekening heeft een andere uitkomst en dat leidt tot veel onvrede. Onvrede in het begin leidt tot strijd over de bedragen en over de betaling. Volgens ons moet nog nagedacht worden over drie praktische punten. Bij alimentatie blijkt verrekening niet mogelijk. Als een vader een mooie computer koopt voor een kind, kan dat niet verrekend worden met de alimentatie. Kan daar aandacht aan worden besteed? On- en minvermogens kunnen een wat meer vermogende partner eindeloos voor de rechter slepen, waardoor deze in de problemen komt vanwege de juridische kosten. Tot slot op dit punt vraag ik aandacht voor de 18-plussers; jongeren die een opleiding volgen. Ik kom terug op wat de SGP terecht heeft gezegd. Mijn fractie constateert dat scheiden wel heel erg gemakkelijk wordt. Het wordt bijna een sommetje op internet. Daar hebben wij toch veel problemen mee. Ik heb er al eerder op gewezen dat je computer gewoon vastloopt wanneer je googlet op echtscheidingsbemiddeling. Je zoekt je helemaal suf naar ondersteuning in conflicthantering. Wat kunnen wij daaraan doen? Ik weet nog heel goed dat ik bijna werd weggehoond toen ik dit punt een vorige keer aan de orde stelde. Ik ben blij dat de commissie hier vandaag meer voor openstaat. Wij hebben zelfs een glossy over scheiding gekregen. Je kon een scheiding cadeau krijgen wanneer je daar een goed plan voor indiende. Het CDA wordt daar helemaal rillerig van. Evenals de ChristenUnie maken wij ons zorgen over de fiscale onevenwichtigheden in het echtscheidingsrecht. Wij willen graag een integrale visie van het kabinet op de gevolgen van echtscheidingen. Ik overvraag de staatssecretaris natuurlijk niet. Hij hoeft die visie vandaag nog niet te geven. Ik denk hierbij aan de echtscheidingsbonus, de aftrek van advocaatkosten en de aftrek van de afkoopsom voor alimentatie. De

echtscheidingsbonus is een soort tegenhanger van de trouwtaks. Er zijn perverse prikkels om je al dan niet als een fiscale eenheid te registreren. Wij hebben daar al vaak aandacht voor gevraagd. Een echtscheiding is fiscaal nu eenmaal zeer voordelig. Een gezin met twee kinderen waarvan het ene kind bij de moeder wordt ingeschreven en het andere bij de vader, krijgt te maken met de alleenstaandeouderkorting voor beide ex-partners, eventueel aanvullende alleenstaandeouderkorting voor ex-partners, hogere zorgtoeslag, hogere huurtoeslag, hogere kinderopvangtoeslag en hogere aftrekposten voor scholing, giften en dergelijke. Dan is er ook nog de aftrek van de advocaatkosten. De alimentatiegerechtigde heeft wel aftrek, maar de alimentatieverschuldigde niet. Ook de aftrek van de afkoopsom van de alimentatie is een groot probleem. Zo alles bij elkaar is er toch wat bijzonders aan de hand. Er zitten heel veel fiscale voordeeltjes aan echtscheiding, terwijl er altijd nog sprake is van een trouwtaks. Het CDA heeft daar echt moeite mee.

Mevrouw Schouten (ChristenUnie): Mevrouw Van Toorenborg noemt terecht een aantal punten die betrekking hebben op de fiscale behandeling van echtscheiding. Deelt zij ook de mening van de ChristenUnie-fractie dat de alimentatie in die zin helemaal uit de fiscale sfeer getrokken moet worden en dat de ene partner dus niet meer de alimentatie kan aftrekken, daar waar die bij de ander bij het inkomen wordt opgeteld?

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Ik wil niet op de conclusies vooruitlopen. Ik wil een overzicht hebben van de fiscale consequenties van de echtscheiding in vergelijking met de trouwtaks. Daarop willen wij ons oordeel baseren. Het is een zeer complexe materie waar ik niet zo-even op zou willen schieten en waarover ik niet zou willen zeggen dat we dat zo en zo moeten doen. Ik wil hier vandaag aan de orde stellen dat de CDA-fractie vindt dat er wat gekke dingetjes zitten in de fiscale voordelen van echtscheiding en pak er drie punten uit.

De **voorzitter**: Voordat mevrouw Schouten reageert, wijs ik erop dat dit onderwerp misschien meer in de commissie voor Financiën thuishoort dan in deze commissie. Dat neemt niet weg dat ik haar de gelegenheid geef om kort te reageren.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik constateer dat de CDA-fractie op de andere punten wel een duidelijke conclusie trekt, namelijk dat het niet wenselijk is. Ik vraag haar om dat ook op dit punt te doen, maar mevrouw Van Toorenborg antwoordt dat zij dat niet weet. Zij verzoekt ten aanzien van die andere punten om onderzoek en heeft al een conclusie. Wil mevrouw Van Toorenborg het oordeel over de rest ook laten afhangen van wat er uit dat onderzoek komt, of vindt zij het sowieso onwenselijk?

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Ik begrijp gewoon niet waarop bedoeld wordt. Ik geef aan dat wij ten aanzien van die koude uitsluiting een nadere reactie willen hebben op basis waarvan wij ons oordeel kunnen vormen. Hetzelfde geldt hiervoor. Ik ga de staatssecretaris nu niet ten aanzien van dit punt vragen hoe het met dat hele fiscale gedeelte zit. Daarom vragen wij gewoon een reactie van het kabinet. Dan kan de Kamer daarover vervolgens spreken.

Tot slot. Een mijnheer – ik zal hem G.M. te Moordrecht noemen – heeft alle fracties gemaïld over problemen met het LBIO. Dat is ingesteld om ervoor te zorgen dat alimentatiegerechtigde ouders zeker zijn van ontvangst van alimentatie. Dat is heel belangrijk, maar ik vind het toch wel een heel symptomatische mail. Daarin komen dingen naar voren die volgens mij in heel veel situaties herkenbaar zijn. Als er problemen zijn met die betaling, wordt die verhoogd met 15%. Dat lijkt eigenlijk vrij klakkeloos te worden overgenomen. Heeft het LBIO inderdaad geen enkele bevoegdheid om

claims op te schorten wanneer er echt een serieus probleem is in de vorm van bijvoorbeeld een inkomensterugval? Of wordt iemand als het ware met de rug tegen de muur gezet? En klopt dat van dat verzoek van alimentatiegerechtigden en dat het, inclusief die verhoging, maar doorgaat, ook al gaan mensen er fors in inkomen op achteruit? En klopt het dat een oordeel van de rechter daarover – dat kan eventueel tot verlaging leiden – niet kan worden afgewacht? Kan de staatssecretaris eraan bijdragen dat die onevenwichtigheden bij die inning niet meer voorkomen? Wat dat betreft kan het voorstel van de fracties van de PvdA en de VVD absoluut ook een bijdrage leveren.

De **voorzitter**: We gaan luisteren naar de beantwoording van de staatssecretaris in eerste termijn. Ik sta twee interrupties per fractie toe.

Staatssecretaris **Teeven**: Voorzitter. Ik dank de leden voor hun inbreng. De discussie over het huwelijks- en echtscheidingsrecht houdt de gemoe-deren in Nederland al heel lang bezig. Het is ook een onderwerp waarvoor geldt dat, als je kijkt naar de naam van het departement op dit moment, namelijk «Veiligheid en Justitie», de nadruk echt op de «j» ligt en dus niet op de «v». Je zou echter ook kunnen zeggen dat het eveneens gaat om de veiligheid in het huwelijk of daarbuiten en dan moet je het toch weer in de volle breedte zien.

Ik heb ook goed geluisterd naar de persoonlijke ervaringen van de leden met het huwelijks- en echtscheidingsrecht. Ik kan wel zeggen dat ik sinds lange tijd ervaringsdeskundige ben op het terrein van het huwelijk in algemene gemeenschap van goederen, maar ook op het terrein van scheiding en samenwonen zonder enige regeling. Ik heb dus alle faseringen en deelonderwerpen in de praktijk onderzocht. Mijn persoonlijke ervaringen zal ik buiten beschouwing laten. Uiteraard krijgt de commissie een reactie van het kabinet, maar ik zeg dus wel dat ik ervaringsdeskundige ben.

In de eerste plaats ga ik in op het plan van de heren Van der Steur en Recourt. Het kabinet heeft er buitengewoon veel waardering voor dat de leden het initiatief hebben genomen om dit plan uit te werken. Als het een initiatief van de Kamer is, wordt dit het kabinet direct verweten. Gisteravond stond er een mooi redactioneel commentaar in de NRC waarin de vraag naar voren kwam waarom het kabinet op dit punt volledig op de billen blijft zitten in plaats van dat het in actie komt. Het is dus niet altijd goed als je via de achterdeur niet nog wat harder probeert te lopen in het geval van initiatiefvoorstellen van leden, want dan krijg je dat soms in de media terug. Toch ben ik blij dat het op deze manier is gegaan. Het is een heel gevoelige materie. We hebben daarover in het verleden al heel vaak gediscussieerd. Ik wijs erop dat er al veel eerder pogingen zijn ondernomen. Die strandden vaak. Het betrof onder andere de kinderalimentatie en een onderwerp dat nog veel ingewikkelder is, namelijk dat wat de heer Van der Steur aankondigt. Het betreft het vereenvoudigen van de partneralimentatie. Dat alles is niet gebeurd. Ik wijs in dat verband ook op het wetsvoorstel over de herziening van het kinderalimentatiestelsel dat in 2006 is ingetrokken. Ook in het kader van dat wetsvoorstel zijn er uiteraard de nodige discussies gevoerd en dat geeft wel aan hoe ingewikkeld het is. Vaak zie je dat wordt geprobeerd om een eenvoudig stelsel te ontwerpen. Dat zag ik vandaag in de discussie tussen de leden ook een beetje terug. Er wordt een plan ingediend om tot een eenvoudig stelsel te komen. Vervolgens komen alle anderen met wensen – soms zijn die rechtvaardig – die daarin moeten worden ingepast. Daardoor wordt het plan alsnog heel ingewikkeld. Dan moeten er inderdaad hardheidsclausules worden uitgewerkt en dan worden we geconfronteerd met een uitwerking op de uitwerking. Ik hoef het u allemaal niet te zeggen. Dat alles maakt het soms heel ingewikkeld, maar ik hoop dat de consultatie heel bruikbare en aanvullende inzichten gaat opleveren, met name op dit punt. Als we

namelijk met de uitzondering en de uitzondering op de uitzondering beginnen, zal het namelijk heel ingewikkeld zijn. Als ik het goed begrijp, is het plan een vereenvoudiging van het forfaitair maken van de vaste lasten. Althans, zo zou je dat kunnen zien. In dit verband zou ik meer inzicht willen verkrijgen in het verschil in resultaat tussen dit plan en de tremanormen voor de kinderalimentatie. Een vraag die bij mij opkwam, is of de alimentatiegerechtigde straks meer of minder kinderalimentatie ontvangt en hoeveel eenvoudiger het plan is. Dat zou bijvoorbeeld kunnen worden aangetoond met een aantal rekenvoorbeelden. Een aantal leden heeft daarop gewezen. Het was interessant toen de heer Recourt de heer Bontes vroeg om een aantal concrete voorbeelden te geven. Ik zal ook man en paard noemen, daar waar ik nog wat problemen zie. Ik denk namelijk dat de leden daaraan iets hebben. Een aantal van de problemen die ik zie, valt ook wel samen met onderwerpen die de heer Bontes al noemde. Er wordt voorgesteld dat iedere ouder € 600 per jaar per kind als minimum betaalt, ongeacht de hoogte van het inkomen en het aantal kinderen. Ik vraag mij af of dit verantwoord en juridisch haalbaar is. Een ouder is ook financieel verantwoordelijk voor zijn kind en hij blijft dat ook. De vraag is echter of een ouder met een bijstandsuitkering, die ook nog schulden moet afbetalen, dat kan opbrengen. Ik breng dit onder andere in omdat ik hierover heb gesproken met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De leden kunnen zich voorstellen dat dit een punt is dat in ieder geval naar voren zal komen. Dat zal in het bijzonder aan de orde komen in het geval dat die ouder meer dan een kind heeft. In het plan wordt namelijk het draagkrachtbeginsel losgelaten, terwijl dat beginsel op dit moment het wettelijke criterium is. Dat is zo maar een punt ter overweging. We gaan het natuurlijk allemaal heel goed bekijken, maar dit is een eerste reactie op dit punt.

De heer **Recourt** (PvdA): Ik kan alvast zeggen dat het ongeacht het aantal kinderen is.

Staatssecretaris **Teeven**: Verder wordt voorgesteld om bij wijziging van de kinderalimentatie het LBIO in te schakelen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik ga iets zeggen over de procedure. Ik constateer dat de staatssecretaris nu heel veel vragen aan de indieners stelt over het voorstel. Misschien is dat terecht, maar ik wil wel graag weten hoe we dit gaan behandelen. In dit AO zijn immers veel meer onderwerpen aan de orde geweest.

De **voorzitter**: Dat klopt. Daarom heb ik al gevraagd om terughoudend te zijn op dit onderwerp. De staatssecretaris is bezig met het opnoemen van een aantal pijnpunten. Ik zeg nogmaals dat het niet mijn bedoeling is dat dit uitgebreid wordt bediscussieerd. Ik hoop dat de staatssecretaris daarin mee wil gaan, want anders komt inderdaad datgene wat al op de agenda stond in het gedrang.

Staatssecretaris **Teeven**: Voorzitter, Daarin hebt u volledig gelijk. Ik zal mij dan ook beperken. Als in de publieke discussie wordt gezegd dat twee politieke partijen een zeer uitvoerig plan lanceren dat brede steun van de Kamer blijkt te hebben en dat het kabinet nergens op reageert maar zich volledig stilhoudt, denk ik wel dat ik op z'n minst even de gelegenheid moet hebben om namens het kabinet aan te geven wat hier gebeurd is. Ik ga nu niet alle vragen beantwoorden, maar als ik er niet op in ga, zouden wij op z'n minst het verwijt kunnen krijgen dat er helemaal geen denkbeelden zijn over dit onderwerp en ik denk dat dat gewoonweg niet waar is. En ik meen dat het goed is voor de indieners om daarnaar al in een vroeg stadium te kijken.

Het tweede punt is dus om bij de wijziging van de kinderalimentatie het LBIO in te schakelen indien partijen er niet zelf uitkomen en vervolgens een beroep te doen op de rechter. Ik denk dat, als het mogelijk is om een gang naar de rechter te voorkomen, dit goed is. Ik vat het voorstel zo op dat het LBIO advies gaat geven. Of het gaat verder en dan hakt het in voorkomende gevallen een knoop door. Met andere woorden: het LBIO neemt een besluit in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Dat zou opmerkelijk zijn in een vordering tussen twee civiele partijen. Ik denk dat de opstellers daarop zeker nog terugkomen, maar het gaat hier om een principiële vraag die van zeer grote invloed kan zijn op de praktijk.

De heer **Van der Steur** (VVD): Dat is een zeer terechte opmerking van de staatssecretaris. In ons plan hebben wij dat ook gesignaleerd en we hebben ook open de vraag neergelegd – dat is een van de vragen die wij in de consultatie willen meenemen – of het wenselijk is dat je van het civiele recht naar het bestuursrecht gaat en wat de consequenties daarvan zijn voor met name de rechterlijke macht. Dat is dus zeker een discussiepunt. Ik ben dan ook erg blij dat de staatssecretaris dat eveneens opbrengt.

De **voorzitter**: Ik geef de staatssecretaris de gelegenheid om zijn punten op dit onderwerp te maken, maar ik zal daarover geen interrupties meer toestaan. Anders praten we veel te lang over het rapport dat vanochtend is gepresenteerd.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik ga nog even in op de procedure. Ik kan me goed voorstellen dat de staatssecretaris een eerste reactie geeft. Daar hebben de initiatiefnemers ook om gevraagd. Ik vraag mij wel af hoe een en ander een vervolg krijgt. Misschien is dit meer een vraag aan de initiatiefnemers. Is het de bedoeling dat de initiatiefnota in definitieve vorm aan de Kamer wordt gepresenteerd en dat we daarover vervolgens een debat voeren? Of is dit een voorportaal voor een wetsvoorstel en gaan we dan pas later daarover spreken?

De heer **Recourt** (PvdA): Dit is een voorstadium voor een initiatiefwetsvoorstel. Deze nota gaan we dus niet met een Kamernummer indienen, maar er komt een wetsvoorstel. Dat krijgt de Kamer op een zo snel mogelijke termijn. Nu is er dus de fase van input.

Staatssecretaris **Teeven**: Tot slot: de opstellers geven aan dat de komst van een nieuwe partner niet tot aanpassing van kinderalimentatie zou moeten leiden. Dat is naar mijn idee ook een belangrijk punt. Ik zou graag horen waaraan wordt gedacht en in welke situatie, omdat volgens de aangepaste tremanormen van 2009 de nieuwe partner van de alimentatieplichtigen niet meer in aanmerking wordt genomen voor de beoordeling van de draagkracht. Dat punt zou naar mijn idee ook moeten worden meegenomen.

Ik hoop dat de beroepsgroepen die bij deze materie zijn betrokken, aan de uitnodiging van de initiatiefnemers gevolg zullen geven met als doel, commentaar te geven. Ik wacht het definitieve plan af en zal daarop vervolgens ingaan.

Mevrouw Van Tongeren heeft de mate van flexibiliteit aan de orde gesteld. Daarover heb ik eigenlijk al iets gezegd. Dat heeft nog wel met dit plan te maken. Je wilt een eenvoudig plan maken, maar de flexibiliteit neemt af op het moment dat je uitzonderingen gaat maken en uitzonderingen op uitzonderingen. Dat zal in het plan dus moeten worden uitgewerkt. Een hardheidsclausule kan natuurlijk een oplossing zijn, maar daarmee wordt altijd wel een groter beroep gedaan op de rechterlijke macht en er zal daarmee sprake zijn van een langere termijn.

De heer Recourt sprak in het interruptiedebatje met mevrouw Van Tongeren echter wel over een hardheidsclausule. Ik heb die nog niet in het plan gezien. Misschien kan hij daarover in tweede termijn nog iets zeggen. Dat kan wel een hele vertekening geven.

Mevrouw Van Tongeren maakte een opmerking naar aanleiding van datgene wat de heren Van der Steur en Recourt zeiden over de plannen die zij hebben over de partneralimentatie. Ik ben het overigens met een aantal leden eens dat twaalf jaar wel lang is maar dat dit niet automatisch hoeft te betekenen dat het hele systeem vervolgens op de schop moet. Mevrouw Van Tongeren vroeg of vaststelling of handhaving van de kinderalimentatie het grootste probleem is. Vaststelling is absoluut niet het grootste probleem. De meeste partners zijn namelijk heel goed in staat om zelf afspraken te maken over kinderalimentatie. 80% tot 82% kan dat zelf heel goed doen. Een kleine groep heeft echter wel hulp nodig bij de vaststelling van die kinderalimentatie en de rechter komt er ook aan te pas. Handhaving leidt soms wel tot problemen. De cijfers van het LBIO wijzen uit dat het om ongeveer 10 000 zaken per jaar gaat waarbij de hulp van deze organisaties wordt ingeroepen bij het innemen van kinderalimentatie. Het innemen van achterstallige kinderalimentatie is wel een punt. De oorzaak van die achterstanden is niet altijd onwilligheid. Ja, uiteindelijk is het onwilligheid om te betalen, maar soms zijn daarvoor verklaarbare redenen. Dat blijkt uit de inventarisaties die bij het LBIO bekend zijn. Iemand wordt bijvoorbeeld werkloos en de hoogte van het bedrag aan kinderalimentatie is afgesproken. Een en ander wordt niet ogenblikkelijk gecorrigeerd en dat leidt dan tot betalingsachterstanden. Het een heeft dus wel met het ander te maken.

De heer Van der Staaij vroeg waar we tegenaan lopen. De praktijk wijst uit dat er geen onoverkomelijke problemen zijn op het terrein van de partners en de kinderalimentatie. We hebben de beroepsgroepen benaderd die daarmee dagelijks werken. Zij kunnen op dit moment goed uit de voeten met de tremanormen. Zij hebben dus niet het signaal afgegeven dat zij het niet kunnen. Het is echter wel een gecompliceerde materie voor de betrokken partijen. In die zin is het dus een goed initiatief van de opstellers om dit op de politieke agenda te plaatsen. Ook voor vaders en moeders is het goed om de alimentatiehoogte zelf te kunnen berekenen. De vraag is niet alleen of de beroepsgroepen problemen hebben met die tremanormen, maar ook of een en ander inzichtelijk is voor degenen die het aangaan. Volgens mij is het ook om die reden goed dat dit initiatief er is.

Voor met name samengestelde gezinnen kunnen er soms complicaties optreden bij de berekening van kinderalimentatie. Op dat moment moet de draagkracht van een andere partner ook worden berekend. In de praktijk is het een groot probleem dat een partner, die alimentatie moet betalen voor een kind dat in een samengesteld gezin woont, zegt dat hij veel moet betalen en dat het geld uiteindelijk terechtkomt bij – laat ik het maar kort door de bocht zeggen – een kind van een ander terwijl hij er part nog deel aan heeft.

De heer Bontes heeft mij over de partneralimentatie gevraagd hoe ik sta tegenover de termijn van twaalf jaar. Ik heb al gezegd dat ik die termijn ook lang vind. Er zijn echter wel correctiemogelijkheden – de rechter kan die termijn verkorten – al is het niet gemakkelijk om die twaalf jaar te corrigeren. De termijn kan natuurlijk ook worden verlengd en de bedragen kunnen eveneens worden aangepast. In 1994 is de termijn op twaalf jaar gesteld. Voor huwelijken waarin geen kinderen zijn geboren, is de maximale termijn vijf jaar.

Mevrouw Berndsen heeft de behandeling van het wetsvoorstel aangekaart dat volgens mij volgende week als hamerstuk op de plenaire agenda staat. Het betreft reparatie van het wetsvoorstel onder nummer 28 867 met de titel Aanpassing wettelijke gemeenschap, waarover ik met de Eerste Kamer heb gedebatteerd. Dat wetsvoorstel is al heel lang in

procedure, ook onder het vorige kabinet. Mevrouw Berndsens vroeg wat die reparatiewet inhoudt. Die gaat over een groot aantal zaken. Ik kan al die zaken nu opsommen, maar het belangrijkste element betreft de bestuursbevoegdheid van echtgenoten over goederen die tot de wettelijke gemeenschap behoren. Daarop wenste de Eerste Kamer een correctie, namelijk in artikel 97 van Boek I. Dat is het belangrijkste onderdeel en dat werkt nu door. Ik hoop echt dat het wetsvoorstel snel door de Tweede Kamer heen is en dat ik het voor 1 januari 2012 in de Eerste Kamer kan behandelen. Dan kunnen we het wetsvoorstel, waaraan verscheidene dingen vasthangen, eindelijk doorvoeren. Dat wetgevingstraject is onnoemelijk lang geweest, dus het lijkt mij goed om dat zo te doen. De vraag van mevrouw Schouten naar het centraal huwelijksregister houdt hiermee rechtstreeks verband. Mij staat nog helder voor de geest dat ik daarover in 2007 een opmerking heb gemaakt tegen de voormalige minister. Dit wordt geregeld in het Besluit huwelijksregister. Dat zal gelijktijdig in werking treden met het zojuist genoemde wetsvoorstel onder nr. 28867. Ik hoop dus dat dat op 1 januari aanstaande gebeurt. Mevrouw Berndsens heeft haar voorstel genuanceerd. Ik wil niet spreken van een draai maar van een nuancering. Dat onderwerp is geagendeerd. Bij de behandeling van de justitiebegroting was ik niet op voorhand enthousiast over haar oorspronkelijke voorstel.

Ik heb daartegen een aantal bezwaren. Het is naar ons oordeel technisch haast onmogelijk om alle stelsels volledig in de wet uit te werken. Een keuzestelsel suggereert echter wel dat vier stelsels uitputtend in de wet worden geregeld. Dat zal tot gevolg hebben dat het stelsel veel ingewikkelder wordt en dat vraagt om heel gedetailleerde wetgeving. Als er in de huidige situatie huwelijksvoorwaarden worden gemaakt, gaat het meestal om verrekenbedingen. Dat is vaak een punt en dit valt niet onder de keuzemogelijkheden. Dat zal dan nog steeds bij een notaris moeten gebeuren. Voor aanstaande echtgenoten die dit wensen, is een gang naar de notaris dus nog steeds noodzakelijk.

Ik ga in op de rol van de ambtenaar van de burgerlijke stand. Hij krijgt een taak in de vorm van het maken van de keuze voor een bepaald regime. Hij reikt een folder uit op basis waarvan de aanstaande echtgenoten een keuze moeten maken. De vraag is – ik stel die dus aan de Kamer – of dat wel voldoende is voor een zo belangrijke keuze. Het is immers slechts mogelijk om een verantwoorde keuze te maken nadat adequate voorlichting is gegeven. Een aantal leden heeft daarover ook gesproken. Ik vraag mij af of een ambtenaar van de burgerlijke stand bij de ondertrouw wel voldoende kan adviseren over de voor- en de nadelen van een dergelijke keuze. Ik zou zeggen dat dat bij uitstek een taak is van de notaris. Hij heeft op grond van de Wet op het notarisambt ook de taak om partijen voor te lichten. Ik zie dus wel wat haken en ogen aan dat voorstel, maar ik ben wel bereid om met de afdeling wetgeving van mijn departement na te gaan wat de mogelijkheden zijn. Voordat ik dat doe, wacht ik echter het definitieve voorstel van de D66-fractie af.

Mevrouw **Berndsens** (D66): Ik begrijp dat de staatssecretaris toch wat beren op de weg ziet. Een opmerking snap ik niet. Ambtenaren van de burgerlijke stand zijn er in verschillende soorten, zal ik maar zeggen. Er zijn er die werken bij de afdeling bevolking en burgerzaken en we kennen de ceremoniële ambtenaren van de burgerlijke stand. Over laatstgenoemde ambtenaren heb ik het niet. Ik heb het over de professionele ambtenaren van de burgerlijke stand die bij de afdeling bevolking en burgerzaken werken, als ik dat onderscheid op die manier mag maken. De staatssecretaris spreekt over adequate voorlichting. Dat vind ik ook belangrijk. Met het slechts uitreiken van een folder ben je er inderdaad niet. Daar moeten we dan ook goed naar kijken. In geval van een keuzestelsel en algehele of beperkte gemeenschap van goederen komen mensen niet bij de notaris. Het is dan ook lastig om mensen naar de

notaris te verwijzen om alleen maar die voorlichting te krijgen. Daarom denk ik dat het belangrijker is dat mensen adequate voorlichting krijgen op het moment dat zij toch naar het gemeentehuis komen om in ondertrouw te gaan.

Staatssecretaris **Teeven**: We moeten niet in herhaling vallen, maar ik voorzie voor kleinere en middelgrote gemeenten wel problemen met die voorlichting. Ik vraag mij af of die voldoende adequaat zal zijn. Ik heb zelf ook wel eens gekeken naar het huwelijksvermogensrecht. Dat is een heel ingewikkelde materie. Ik vraag mij dan ook echt af of ook die gekwalificeerde ambtenaren van de burgerlijke stand in alle gemeenten van Nederland – ik doel niet op die ceremoniële ambtenaren – in de back office voldoende geoccupeerd zijn om op zodanige wijze voorlichting te geven dat die mensen, als ze in ondertrouw gaan, volledig zijn bijgepraat. Ik zeg nogmaals dat ik mij hierop zal oriënteren. Ik ben daartoe bereid, want het is misschien mogelijk om een oplossing daarvoor te vinden. Het is echter niet zo dat ik zeg dat het op voorhand allemaal gemakkelijk uitvoerbaar is. Ik hecht eraan om dat nadrukkelijk aan te geven.

De heer **Recourt** (PvdA): Kan de staatssecretaris reageren op mijn voorstel in eerste termijn over het constitutioneel vereiste voor het huwelijk? Dat houdt in dat je niet kunt trouwen als je niet een keuze hebt gemaakt tussen de modellen die door mevrouw Bernds en worden voorgesteld.

Staatssecretaris **Teeven**: De heer Recourt weet natuurlijk ook dat het kunnen trouwen een mensenrecht is. Als wij mensen alleen toestaan om te trouwen indien zij voldoende zijn voorgelicht, kan dat wel eens een beetje in strijd komen met de beginselen van de mensenrechten.

De heer **Recourt** (PvdA): Je moet ook aan andere voorwaarden voldoen.

Staatssecretaris **Teeven**: Het is prima dat er voorlichting wordt gegeven. Ik heb ook gezegd dat ik daarover wil meedenken. Om er echter een voorwaarde van te maken in de zin dat het alleen is toegestaan om te trouwen indien mensen voldoende zijn voorgelicht en op basis daarvan een keuze hebben gemaakt. De vraag is dan of iemand al dan niet voldoende is voorgelicht. Dat zal voor persoon A heel anders zijn dan voor persoon B. Ik neem aan dat de heer Recourt dat met mij eens is.

De heer **Recourt** (PvdA): Het gaat niet om de voorlichting, maar om het maken van een keuze. Men moet kiezen. Nu kiest de overheid in het geval dat er niet gekozen wordt. Het voorstel is dat de overheid niet meer kiest, maar dat betrokkenen kiezen.

Staatssecretaris **Teeven**: Ik voorzie wat dat betreft wel problemen. Ik kom op de koude uitsluiting. De vraag is hoe je mensen praktisch kunt dwingen om na te denken over een huwelijksgoederenregime. De vraag van mevrouw Bernds en die van mevrouw Van Tongeren komen daarop neer. De heer Recourt daagt mij een beetje uit om een en ander uit te diepen. Je kunt mensen dwingen om ergens een kruisje te zetten, maar je kunt ze niet dwingen om dan echt alle consequenties van hun keuze te overzien. Ik denk dat dat kruisje, zoals dat wordt voorgesteld, dan inderdaad keurig bij die voorwaarden terecht komt. De bureaucratische handeling is dan keurig verricht, maar het effect ervan is nog niet bereikt. Ik denk dat het een niet automatisch met het ander te maken heeft. Ik wijs er ook op dat er natuurlijk overal informatie beschikbaar is voor aanstaande echtgenoten over trouwen in gemeenschap van goederen en op basis van huwelijksvoorwaarden. Daarover kunnen zij echt wel iets vinden.

De vraag is of het de taak van de overheid is om mensen bij de hand te nemen en om hen te dwingen om zich daarin te verdiepen. Die vraag zou mevrouw Berndsen moeten aanspreken. Dat is een serieuze vraag die vooraf moet worden beantwoord. Hoe weet de regering namelijk dat er voldoende voorlichting is? Er zitten aan de praktische uitvoering dus de nodige haken en ogen en de vraag dient te worden beantwoord of dit wel een taak van de overheid is. Dat zou zeker ook de liberale vertegenwoordigers in deze commissie moeten aanspreken.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Daar komt nog iets bij, namelijk de vraag of we daarmee niet een nog groter risico lopen dat de rechters zullen zeggen dat zij nog meer terughoudend kunnen zijn wat de redelijkheid en de billijkheid betreft. Mensen worden er, door dat kruisje, immers zodanig toe gedwongen om erover na te denken dat zij helemaal geen uitweg meer bieden. De CDA-fractie denkt dat dit heel nadelige consequenties zou kunnen hebben.

Staatssecretaris **Teeven**: Dat is geen vraag aan mij. Ik heb de problemen geschetst en mevrouw Van Toorenburg legt daar iets overeen. De basale vraag die hier wel achter schuil gaat, is hoe ver de taak van de overheid op dit punt reikt.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): De consequenties slaan neer op de maatschappij. De overheid moet zich natuurlijk niet bemoeien met een individuele kwestie, bijvoorbeeld met de vraag wat je deze ochtend aantrekt. De gevolgen voor de kinderen en de armoede die ontstaat, gaan echter de gehele maatschappij aan. Het kost de overheid nogal wat om een heleboel arme eenoudergezinnen een bijstandsuitkering te geven. Over het algemeen betreft het moeders. Het zijn slechts enkele vaders. Er moet in die mensen geïnvesteerd worden om ze weer bij de arbeidsmarkt te betrekken. Het is dus wel degelijk een taak van de overheid om ervoor te zorgen dat zo'n belangrijk financieel product alleen «aangegaan» wordt. Je kunt niet in het hoofd van mensen kijken om te beoordelen in hoeverre zij daadwerkelijk op de hoogte zijn, maar ik roep de staatssecretaris ertoe op – hij heeft het al een beetje toegezegd – om goed na te gaan hoe die vroege voorlichtingstaak handig hapklaar kan worden gemaakt. Ik gaf net een voorbeeld dat meer betrekking had op jonge vrouwen. Ik verzoek de staatssecretaris, na te gaan op welke plekken dat wel zou kunnen. Ik heb gehoord dat het op een aantal plekken misschien niet mogelijk is, maar hoe is het zodanig te regelen dat het gros van de mensen goed geïnformeerd wordt om een bewuste keuze te maken? Daarmee kunnen niet alle negatieve gevolgen worden voorkomen, maar de situatie zal wel verbeteren.

Staatssecretaris **Teeven**: Ik kan bevestigen dat je bepaalde gevolgen kunt voorkomen als je mensen beter voorlicht. Dat neemt niet weg dat de vraag onbeantwoord blijft hoe ver de overheid daarin moet gaan. Ik wacht het aangepaste voorstel van mevrouw Berndsen af. Daarna gaan we na hoe een en ander kan worden ingevuld. Ik zeg dus niet dat het niet goed is om voorlichting te geven, maar ik vraag mij wel af hoe ver wij daarmee moeten gaan. Ik sluit mij aan bij de woorden van de heer Bontes in zijn inbreng, dat het ook gaat om datgene wat mensen zelf willen. Als zij kiezen voor algemene gemeenschap van goederen, is dat hun keuze. Als zij ervoor kiezen om ongehuwd te gaan samenwonen zonder samenlevingscontract, is dat ook hun keuze. Natuurlijk realiseer ik mij wel dat niet iedereen overziet wat het effect is van die keuze maar, zoals gezegd, is de vraag hoe ver de regering of de overheid aan de voorkant moet gaan staan om bepaalde dingen te beïnvloeden.

Mevrouw **Berndsen** (D66): De staatssecretaris vraagt zich af in hoeverre de overheid zich daarmee moet bemoeien. Bij het burgerlijk huwelijk wordt er ook gesproken over rechten en plichten in het huwelijk. Je zou die redenering dus kunnen doortrekken en kunnen zeggen dat je het burgerlijk huwelijk maar moet afschaffen. Dan heeft de overheid er helemaal geen bemoeienis meer mee. Iedereen kan het dan vastleggen met een contract bij een notaris of een advocaat. Dan zijn zij ook klaar. Dat is een heel simpele oplossing, maar ik ga ervan uit dat de staatssecretaris hier niet voor kiest. De overheid bemoeit zich al met het huwelijkscontract en ik vind dat zij daarvoor dus ook verantwoordelijkheid moet dragen in die zin dat zij ervoor zorgt dat mensen goed worden voorgelicht en dat mensen op een goede manier hun eigen keuze kunnen maken en die stap zetten. Als ik met de liberale opvatting van de staatssecretaris meega, zeg ik dat hij het burgerlijk huwelijk moet afschaffen.

Staatssecretaris **Teeven**: Die stap gaan we hier vandaag niet zetten. Zo ver ga ik ook niet. Ik wacht het aangepaste voorstel van mevrouw Berndsen af. Vervolgens gaan we bezien in hoeverre die voorlichting kan worden verbeterd. Laat overigens volstrekt helder zijn dat ik niet tegen een goede voorlichting ben.

Ik dank mevrouw Van Tongeren voor de notitie Girls & Money. Die ziet er mooi uit en de verschillende relevante onderwerpen staan daarin. Ik denk dat het ook een heel mooie brochure is voor aanstaande echtgenoten. Ik maak uit de woorden van de heer Van der Steur op dat hij de brochure nog niet heeft bekeken. Zowel de vormgeving als de inhoud van de brochure ziet er, zoals dat in vaktermen wordt gezegd, strak uit. Het lijkt mij dan ook heel goed om die bij aanstaande echtgenoten onder de aandacht te brengen.

Ik kom op het onderwerp koude uitsluiting. Dat is door diverse leden aan de orde gesteld naar aanleiding van de brief die ik de Kamer heb gestuurd. Mevrouw Schouten vroeg waarom ik stel dat daarover nader overleg met de mensen in de praktijk nodig is. Zij ging daarop nogal uitgebreid in. Ze zei eigenlijk dat er een geweldig onderzoek is gedaan en dat daarop eigenlijk niets valt aan te merken. Zij verzoekt mij om gewoon met de volgende stappen te komen. Ondanks dat de mensen die dat onderzoek hebben gedaan waarschijnlijk meeluisteren, denk ik dat het goed is om vast te stellen dat de onderzoekers ook zelf constateren dat het kwalitatieve onderzoek, de interviews en de expertmeetings, geen grondslag bieden voor betrouwbare getalsmatige uitspraken. Laten we daarmee beginnen. Daarvoor is de groep personen te klein die aan het onderzoek heeft meegewerkt. Het is dan ook niet helemaal uit te sluiten dat het kwalitatieve onderzoek een zekere vertekening bevat. Ik wil er toch nog opnieuw naar kijken en noem daarvoor een aantal argumenten. Het is denkbaar dat bijvoorbeeld vrouwen die ernstig in de problemen raken, door koude uitsluiting buiten beeld blijven van advocaten en notarissen. Het is mogelijk dat laatstgenoemden daarop helemaal geen zicht hebben. Het onderzoek sluit zeker niet uit – ik meld dat dus maar – dat geraadpleegde advocaten en notarissen specialisten zijn en dat zij met name cliënten hebben aan de bovenzijde van de markt, om maar eens iets te zeggen.

Een ander argument is dat echtparen in geval van koude uitsluiting zouden kunnen behoren tot de beter economisch gesitueerden en dat zij niet snel onder de lage inkomensgrens komen. En mogelijk zijn de berekende en de geschatte aandelen te hoog. Ik denk dat het daarom zeker van waarde is dat ik contact opneem met de Nederlandse Orde van Advocaten en de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie om ook hun opvattingen te vernemen.

Diverse leden, waaronder mevrouw Van Toorenburg, hebben gevraagd wat de woorden «niet zondermeer» in mijn brief betekenen. Op grond van het genoemde onderzoek is mij ook niet duidelijk welke als onbillijk te

beschouwen gevallen niet onder de bestaande voorzieningen vallen, die wel onder een regeling ten aanzien van een billijkheidscorrectie zouden dienen te vallen. De vraag is immers welke gevallen dusdanig onbillijk zijn – de heer Bontes vroeg daarvoor ook aandacht – dat een aanvullende voorziening gerechtvaardigd is en welke criteria voor een dergelijke voorziening zouden moeten gelden. Om onbillijkheden in geval van koude uitsluiting beter te bestrijden, is het volgens mij nodig om hanteerbare criteria te vinden.

Ik heb de discussie met de Kamer indertijd ook meegemaakt – laat ik het eerlijk zeggen, want mevrouw Schouten haalde haar eigen werk aan – en was om meerdere redenen een groot tegenstander van het aannemen van die motie. Nu een en ander er is, ga ik daarmee als staatssecretaris natuurlijk volledig aan de gang, al kom ik wel met een onderbouwing op dat punt. Om tot dergelijke criteria voor toepassing van een billijkheids-correctie te komen, is overleg met de mensen in de praktijk wenselijk. Ook zou in de jurisprudentie moeten worden gezien in welke onbillijke gevallen een correctie wenselijk is. Ik denk dat dit onvoldoende is gebeurd.

Die vraag stelde mevrouw Van Toorenburg ook, al deed zij dat in iets andere bewoordingen. Voordat we de stappen gaan zetten die door mevrouw Schouten zijn voorgesteld, zouden we dit alles moeten doen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Mag ik uit de woorden van de staatssecretaris concluderen dat er een nader onderzoek komt, dus dat hij dat toezegt en dat hij op basis daarvan zijn definitieve conclusie gaat trekken?

Staatssecretaris **Teeven**: Nee, dat mag mevrouw Schouten niet concluderen, want nader onderzoek kost tijd en geld. Bovendien is er uitgebreid onderzoek gedaan. Dat heb ik ook in mijn brief vermeld. Mevrouw Van Toorenburg vroeg wat ik bedoel met de woorden «niet zondermeer» in mijn brief. Dat heb ik aangegeven. Ik ga met de beroepsgroepen in gesprek en ik ga nog eens scherp door de jurisprudentie heen om te bezien wat er gedaan zou kunnen worden op het punt van de billijkheids-correctie. Het is niet juist dat ik weer een nieuw onderzoek ga doen, want ik ben van mening dat we dat niet moeten blijven doen. We zijn daarmee vanaf 2007/2008 bezig. Er moet een keer een eind komen aan deze discussie over de koude uitsluiting. Dat is ook de bedoeling van de brief die ik aan de Kamer heb gestuurd.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Om wat onduidelijkheid weg te nemen, zeg ik dat ik ook niet pleit voor een nader onderzoek. Ik heb namelijk gezegd dat er al een onderzoeksrapport ligt. Hiernaar is heel uitgebreid onderzoek gedaan. Het is prima dat de staatssecretaris nog een aantal zaken wil bekijken. Volgens mij is het uiteindelijk aan de regering zelf om aan te geven wat zij daarmee wil. Ik constateer dat er nu nog ruimte is en ben daar blij mee. Ik wil echter wel dat de staatssecretaris snel doorpakt en dat hij ons bijvoorbeeld voor het eind van dit jaar hierover zijn bevindingen meldt. Ik deel namelijk de mening van de staatssecretaris dat er nu moet worden doorgepakt.

Staatssecretaris **Teeven**: Ja, maar dat doorpakken hoeft niet noodzakelijkerwijs te betekenen dat er een conclusie uitkomt die overeenkomt met die van mevrouw Schouten. Het is mogelijk dat uiteindelijk de conclusie is dat er helemaal niets verandert en dat een en ander in voldoende mate is geregeld.

Staatssecretaris **Teeven**: Dan vraagt mevrouw Schouten: waarom geen som ineens voor gehuwden en samenwonenden voor het werken in bedrijf of huishouding? Gelet op de jurisprudentie en de literatuur ligt een

som ineens niet voor de hand, want de vraag naar de wenselijkheid van invoering van een som ineens in het erfrecht is destijds na enige aarzeling bevestigend beantwoord. Ik wijs ook op artikel 36 van Boek IV. Tegen invoering pleitte toentertijd de overweging dat de omvang niet gemakkelijk is vast te stellen en tot onenigheid bij afwikkeling van de boedel kan leiden. Voor het opnemen van de bepalingen gaven uiteindelijk ook weer de billijkheidsoverwegingen de doorslag. De onderzoekers hebben voorgesteld, criteria te vermelden die door de rechter kunnen worden gehanteerd bij de beantwoording van de vraag of de som ineens moet worden toegekend en, zo ja, in welke omvang. Ze geven echter niet aan welke criteria dat zouden moeten zijn. Dat is ook weer een probleem dat naar voren komt. Moeten dit de strenge criteria van de rechtspraak zijn? Of moeten het meer soepele criteria zijn en welke dan? Dat blijft volstrekt onduidelijk.

De heer Van der Steur en mevrouw Van Tongeren hebben gevraagd hoe Nederland aankijkt tegen de gelijkberechting van homo- en heteroseksuele paren in het licht van de ontwikkelingen in Europa. Zij zeiden eigenlijk: staatssecretaris, let een beetje op je zaak. De fracties van GroenLinks en D66 hebben er al eerder gezegd: zit niet te slapen in Europa. Ik wijs op de verslagen van de JBZ-Raad. In de notulen daarvan kunt u allen lezen dat ik nog niet zo lang geleden een interventie heb gepleegd in de richting van de minister van Malta, juist omdat Malta een land was dat een aantal zaken tegenhield als het gaat om positieve effecten voor de gelijke behandeling van homoseksuele paren. Nederland maakt zich hard voor de internationale erkenning van het huwelijk en geregistreerd partnerschap voor personen van gelijk geslacht. Bij die erkenning hoort dus ook dat hetero- en homoseksuele paren gelijkbe-rechtigd zijn. Ik zeg de commissie toe dat dit onderwerp bij alle besprekingen over de verordening een punt van discussie zal zijn en dat ik het elke keer opnieuw in de Europese Raad aan de orde zal stellen. Ik vind het zelf ook een zeer aangelegen punt. We zitten hier bovenop. Ik wijs er wel op dat alle verordeningen op dit punt kunnen worden aangenomen met een gekwalificeerde meerderheid.

Dat speelt niet bij het onderwerp van de gelijkberechting van hetero- en homoseksuele paren, want er zijn meer staten die hier zeer veel aandacht voor hebben, maar wel bij een ander onderwerp dat meerderen van u, onder wie de heer Bontes, aan de orde stelden: moet Europa zich nu overal mee bemoeien? De heer Van der Staaij stelde dit ook aan de orde: houd autonomie, maak eigen keuzes. Ik wijs er wel op dat over de verordening over het huwelijksvermogensrecht besloten wordt bij gekwalificeerde meerderheid. Dat betekent dat Nederland – we hebben nu zo'n zelfde situatie met de toegang tot de raadsman bij politieverhoren, maar dat is een heel ander onderwerp – als het bepaalde zaken niet wil, een blokkerende minderheid zal moeten vinden om zaken tegen te houden. Dat speelt met betrekking tot deze verordening ook. Is wel aan het subsidiariteitsvereiste voldaan? Nu moet je altijd naar die beslissingen kijken, maar wij kunnen niet alles tegenhouden in Europa als er beslist wordt bij gekwalificeerde meerderheid.

Dat speelt bijvoorbeeld ook bij het onderwerp dat mevrouw Kooiman aan de orde stelde, namelijk de afschaffing van de exequaturprocedure. Ik heb daarover gesproken in de JBZ-Raad van afgelopen vrijdag met mijn collega's. Ook dat onderwerp kan niet worden tegengehouden omdat ook daarover bij gekwalificeerde meerderheid wordt beslist. Over de exequaturprocedure spreken we bijna maandelijks. Mijn inzet is geweest dat er eerst een voorstel moet komen dat de rechtsbescherming goed regelt, alvorens een vonnis in Nederland ten uitvoer kan worden gelegd. Een exequatur wordt nu ook al verleend zonder die partij te horen. Het gaat daarbij dus minder om de vorm en meer om de inhoud. Ik heb oog voor de argumenten die de Kamer mij onder de aandacht heeft gebracht, maar

ik wijs er nadrukkelijk op dat als een gekwalificeerde meerderheid van de lidstaten het wil, wij het niet kunnen tegenhouden.

De heer **Bontes** (PVV): De woorden van de staatssecretaris zijn duidelijk, maar volgens mij geldt voor familie- en erfrecht nog steeds unanimiteit. Misschien komt het doordat het hierbij om een verordening gaat, maar dan is de vraag of je dat soort beslissingen wel in een verordening moet vastleggen.

Staatssecretaris **Teeven**: De heer Bontes heeft volstrekt gelijk – bij familierecht geldt unanimiteit – maar de exequatur valt onder internationaal privaatrecht en daarover wordt bij gekwalificeerde meerderheid beslist. Dat is een ander onderwerp. We zullen dat wellicht vanavond ook nog aan de orde hebben in het debat. Het betreft dus geen aanpassing van het erfrecht ten gronde, maar van de wijze waarop beslissingen in andere lidstaten ten uitvoer worden gelegd. Die valt niet onder de unanimiteit. Daarom geef ik die waarschuwing ook aan de Kamer. Ik heb goed gehoord wat de Kamer ervan vindt, maar in de Europese context kan ik het niet altijd tegenhouden.

Mevrouw Kooiman heeft gevraagd of het kabinet echtscheidingen gaat ontmoedigen. Dat was eigenlijk een vraag over de griffierechten; zo heb ik het een beetje opgevat. Het kabinet heeft inderdaad de voornemens om de griffierechten en de eigen bijdrage in het kader van de rechtsbijstand te verhogen. Ik weet dat vrijwel de hele Kamer heeft verzocht om een onderbouwing van de voornemens en de gevolgen. Die zal de minister die op hetzelfde departement werkt als ik, ook geven. De griffierechten en de bijbehorende innovatieagenda zullen nog uitgebreid door de minister zelf met de Kamer worden besproken. Ik verwijs naar het debat dat daarover gaat plaatsvinden.

Dan hebben mevrouw Schouten en mevrouw Van Toorenborg wat fiscale vragen gesteld. Zij vragen of ik met de staatssecretaris van Financiën de defiscalisering van de partneralimentatie kan agenderen. Ik wijs erop dat staatssecretaris Weekers in zijn fiscale agenda heeft aangekondigd dat hij de defiscalisering van de partneralimentatie wil gaan onderzoeken. Hij heeft daarover opgemerkt dat dit zeer zorgvuldig moet gebeuren, vanwege overgangsrechtelijke problemen en de doorwerking van defiscalisering in inkomensafhankelijke regelingen. Mevrouw Van Toorenborg heeft al een aantal voorbeelden genoemd. Ik wijs er vanuit mijn eigen verantwoordelijkheid nog wel op dat het wordt gezien als negatief inkomen. Het is geen aftrekpost die tot de standaard behoort. Het wordt echt gezien als negatief inkomen, dus het is de eerste post die wordt afgetrokken. Staatssecretaris Weekers zal er dus op terugkomen. Mevrouw Kooiman heeft gevraagd om een verplichting tot het bijvoegen van de alimentatieberekening bij uitspraken; waarom gebeurt dat niet altijd? Ik zeg toe dat ik met de Raad voor de rechtspraak ga bespreken of dat altijd kan gebeuren. Bij een aantal rechtbanken gebeurt het wel, maar bij een aantal rechtbanken niet. Dat valt niet goed te overzien. Ik zal met de Raad voor de rechtspraak afstemmen dat in familierechtelijke uitspraken de alimentatieberekening door de rechter altijd wordt bijgevoegd.

Mevrouw Van Toorenborg heeft gevraagd of het redelijk is dat bij een inkomensterugval toch de opslagpercentages worden gehanteerd door het LBIO. Ik wijs erop dat een betrokkene bij inkomensachteruitgang kan vragen om verlaging van de alimentatie. Dat is nu al mogelijk.

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Dat begrijp ik, maar de brieven die wij ontvangen gaan er met name over dat toch wordt doorgezet en er te weinig rekening wordt gehouden met de periode waarin iemand bij de rechter moet aangeven of op een andere manier duidelijk kan maken dat er een achteruitgang is. Mensen die het daadwerkelijk niet kunnen

betalen, worden dus toch geconfronteerd met «het moet», plus 15%. Zij raken daardoor in de zorgen.

Staatssecretaris **Teeven**: Dit lijkt me een onderwerp dat ik even in de diepte moet uitzoeken. Ik zal uw Kamer bij brief informeren over wat het LBIO op dit punt doet. Hiermee heb ik volgens mij alle vragen beantwoord.

De heer **Recourt** (PvdA): Ik zat nog te wachten op een reactie op het punt waar ik mee begon en mevrouw Van Toorenborg mee eindigde, namelijk de correctie, uiteindelijk door de rechter, op basis van redelijkheid en billijkheid. Ik las het rapport misschien nog net iets kritischer dan mevrouw Van Toorenborg. Volgens mij moeten we een aanpassing doorvoeren waarmee we de rechter extra steun geven om de billijkheids-correctie te maken, omdat die op dit moment erg krap is. Mijn verzoek aan de staatssecretaris is om daar nog op te reageren.

Staatssecretaris **Teeven**: Volgens mij heb ik erop gereageerd. Ik heb gezegd dat ik scherp door de jurisprudentie heen zal gaan om te bezien of de rechter hierbij wel voldoende mogelijkheden heeft.

De heer **Recourt** (PvdA): Dank. Dat wachten we af.

Mevrouw **Berndsen** (D66): Zowel mevrouw Kooiman als ik had de staatssecretaris gevraagd naar de alimentatievoorziening voor samenwonenden en of hij daar al stappen verder in gezet heeft. Hij zegt dat hij daarover gaat praten, maar wij hebben met name gevraagd om ook te gaan doen. Misschien kan hij daar nog even op ingaan.

Staatssecretaris **Teeven**: Over de alimentatievoorziening voor samenwonenden zonder geregistreerd partnerschap heb ik, denk ik, in mijn brief duidelijk tot uitdrukking gebracht dat het aan het eind van de relatie soms onbillijk kan zijn dat er geen alimentatieverplichtingen zijn, en dat ik me daarop wil oriënteren. Mevrouw Berndsen zegt «doen»; zij wil termijnen horen waarbinnen ik dat ga regelen. Ik heb echter ook goed geluisterd naar andere leden, onder wie de heer Bontes. Hij zegt: als mensen niets regelen, is dat hun vrije wil. Ik wijs mevrouw Berndsen erop dat het voor samenwonenden zonder geregistreerd partnerschap ook gewoon de wens is om niets te regelen op dit punt. De basale vraag die we moeten stellen is of het eigenlijk wel noodzakelijk is om dit te regelen.

Mevrouw **Berndsen** (D66): De staatssecretaris geeft zelf in zijn brief ruimte door te schrijven dat hij het gaat bekijken en bespreken, maar ik proef nu in zijn woorden dat hij dat eigenlijk helemaal niet wil. Zeg dat dan, dan weten we ook waar we aan toe zijn.

Staatssecretaris **Teeven**: Dan toch even de spijkers op de koppen slaan. Ik heb geschreven dat ik mij daar nog op zal oriënteren. Maar ik bespeur nu in dit overleg met de Kamer dat bij een aantal leden het gevoelen leeft van: er is contractvrijheid, mensen mogen het zelf invullen, maar als zij dat niet doen, moet de overheid zich er dan mee bemoeien? Ik zal mij daarop opnieuw oriënteren, maar ik sluit niet uit dat de eindconclusie kan zijn dat we ons er niet mee moeten bemoeien.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Ik had twee vragen waarop ik het antwoord nog niet ontdekt heb in de beantwoording. Ja, je moet goed kunnen berekenen hoe hoog de alimentatie is. Maar mijn vraag was of handhaving niet een groter probleem is en wat de staatssecretaris kan doen om ervoor te zorgen dat de handhaving van de betalingen verbetert, want volgens mij is de staatssecretaris het met mij eens dat de afspraken

in alle gevallen nagekomen moet worden. Mijn andere vraag ging over het realiseren van co-ouderschap. Is dat het gewenste model en wat kan de staatssecretaris doen om verder te faciliteren dat het voor betrokken ex-partners makkelijker te realiseren is?

Staatssecretaris **Teeven**: Excuus aan mevrouw Van Tongeren, want de vraag over het co-ouderschap heb ik in ieder geval niet beantwoord. In de wet is bepaald dat gezamenlijk gezag de norm is en een eenhoofdig gezag de uitzondering, als het belang van het kind dat vergt. Met de term «co-ouderschap» wordt meestal bedoeld op de situatie dat het kind ongeveer evenveel tijd bij beide ouders verblijft, maar dat betekent niet dat dat kind twee woonplaatsen krijgt van de GBA; half ingeschreven staan kan niet. Co-ouderschap is goed, maar alleen als beide ouders hier volledig achterstaan. Ook voorgangers van mij hebben al eens aangegeven dat bij de voorlichting over scheiding door mediators en advocaten moet worden gewezen op co-ouderschap.

Wat de handhaving betreft, bespeur ik enige tegenstrijdigheid binnen de commissie. Ook mevrouw Van Toorenborg zal voor een goede handhaving zijn, maar er zit wel enige tegenstrijdigheid tussen wat u beiden bepleit. Als het LBIO namelijk strak optreedt en bij niet-betaling ogenblikkelijk overgaat tot invordering en daar opslagen bovenop legt, bevordert dat natuurlijk het gevoel dat je wel moet betalen. Dan moet je nog steeds rekening houden met uitzonderingssituaties, maar het bevordert wel het gevoel dat er betaald moet worden. Enerzijds moet er goed gehandhaafd worden. Dat betekent goed de regels volgen van de LBIO met zo weinig mogelijk oog voor uitzonderingen. Anderzijds moeten we natuurlijk ook wel kijken naar de onredelijke gevallen. Het LBIO tracht echt het midden te vinden tussen strak handhaven en letten op de uitzonderingssituaties waar mevrouw Van Toorenborg over spreekt.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): U beschrijft de huidige situatie. Mijn vraag was uitdrukkelijk of niet een rol is weggelegd voor de overheid om hierin verbetering aan te brengen. Ik wil de uitzonderingssituaties, waarin er geruzie is over de hoogte, misschien nog buiten beschouwing laten. Maar onze fractie – het stond ook in de kranten – bereikt bericht na bericht van vrouwen die het gewoon helemaal opgegeven hebben, van gevallen waarin helemaal geen ruzie of conflict is, maar gewoon stelselmatig jarenlang niet betaald wordt. Volgens mij is de hele commissie het er mee eens dat een vastgestelde betalingsregeling gewoon voldaan moet worden. Kan de staatssecretaris de inspanning om ervoor te zorgen dat er dan ook betaald wordt, wellicht wat verhogen?

Staatssecretaris **Teeven**: LBIO is overheid, dus dat is niet het grootste probleem. Ik heb mevrouw Van Toorenborg toegezegd dat ik op de uitzonderingssituaties zal ingaan. Ik zeg toe dat ik mij zal verstaan met het LBIO om te bezien of er praktijksituaties zijn waarin inderdaad, ondanks het feit dat er geen verstoorde of blijvend verstoorde verhouding is, toch niet wordt betaald, en er ook op aandringen dat dit wel gebeurt. Maar, nogmaals, er zit wel enige spanning tussen het maken van uitzonderingen, waar mevrouw Van Toorenborg op doelt, en het altijd moeten betalen, zoals mevrouw Van Tongeren dat beschrijft. Er zijn situaties denkbaar waarin de vrouwen zeggen «hoe is het nou mogelijk dat ik de alimentatie maar niet binnenkrijg?» en de betreffende man toch een goede reden heeft om niet te betalen. Dat zijn de voorbeelden waar mevrouw Van Toorenborg ook op doelt.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Maar wat vindt de staatssecretaris in dit geval? Ik begrijp dat er in de commissie meningen zijn, maar ik ben geïnteresseerd in de mening van de staatssecretaris, die toch het LBIO moet aansturen. Alle debiteuren moeten hun rekeningen betalen. Waarom

zou hierbij niet handhavend opgetreden worden? Wat is de mening van de staatssecretaris?

Staatssecretaris **Teeven**: De lijn is dat met betrekking tot kinderalimentatie altijd maximaal wordt geïnd en zo weinig mogelijk rekening wordt gehouden met uitzonderingssituaties. Dat was al staand beleid en dat is het nog steeds. Voor partneralimentatie geldt natuurlijk het feit dat gewoon de wet moet worden gehandhaafd, maar dat er wel meer uitzonderingssituaties mogelijk zijn. De mening van de staatssecretaris is dat de wet moet worden nageleefd en dat er betaald moet worden als er betaald moet worden en er een uitspraak van de rechter ligt. Dat betekent echter nog niet dat we dit met de ogen dicht doen. Er kan altijd een hardheidsclausule zijn op grond waarvan niet wordt betaald. Ik zal met het LBIO bespreken welke uitzonderingssituaties er nog zijn. De Kamer krijgt daar een brief over, dezelfde brief die ik mevrouw Van Toorenburg heb toegezegd.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Mijn vraag was of u uw inspanningen om te handhaven kunt verhogen.

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Van Tongeren. U hebt nu echt uw interruptiemogelijkheid gehad. U moet uw vraag echt bewaren voor de tweede termijn. Mevrouw Schouten wil ook nog een interruptie plaatsen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Ik had ook nog een onbeantwoorde vraag. Ik heb gevraagd of de staatssecretaris vindt dat partijen die zelf besluiten om billijkheden aan te pakken, bijvoorbeeld door beperkte gemeenschap of verrekenbeding, daarvoor niet gestraft moeten worden, bijvoorbeeld doordat er dan schenkbelasting geheven wordt.

Staatssecretaris **Teeven**: Ik heb al gezegd dat ik mij met collega Weekers zal verstaan. Ik kom daar op terug.

De **voorzitter**: Daarmee zijn we aan het einde van deze termijn. We kunnen nog een korte tweede termijn houden. De leden krijgen één minuut spreektijd en ik sta geen interrupties toe.

De heer **Recourt** (PvdA): Voorzitter. Allereerst wil ik de staatssecretaris heel hartelijk danken voor het in ontvangst nemen van het PvdA/VVD-plan over kinderalimentatie en de woorden die hij eraan heeft gewijd. Uiteraard nemen we de punten mee waarvan de staatssecretaris zegt dat we die nog eens kritisch moeten bekijken. Bovendien is de mening van de staatssecretaris in de consultatiefase zeer belangrijk, want hij vertegenwoordigt een hoop deskundigheid. Ik kan niet op alles reageren, maar op een puntje wil ik toch reageren en dat betreft die € 600 per maand die iedere ouder ongeacht het aantal kinderen, moet bijdragen. Dat vinden we van belang, omdat ouders nu eenmaal verantwoordelijkheid hebben voor kinderen, ook financieel, en die niet kunnen ontlopen. Maar dat kan natuurlijk ook bestaan uit het geven van eten, kleding en dat soort zaken. In ons systeem is dat ook voor een bepaald gedrag gewaardeerd. Het uitgangspunt is dat een ouder altijd verantwoordelijkheid moet houden voor zijn kind.

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

De heer **Recourt** (PvdA): Ik wacht het onderzoek naar de hardheidsclausule af. De staatssecretaris gaat de jurisprudentie bekijken. Ik wacht het antwoord af. Verder wacht ik af hoe we verder kunnen met het voorstel van mevrouw Berndsens.

De heer **Van der Steur** (VVD): Voorzitter. Ook dank namens de VVD-fractie aan de staatssecretaris voor zijn waarderende woorden voor het plan. Ook bijzondere dank aan de collega's voor de niet alleen vandaag maar ook eerder uitgesproken waardering dat we proberen om op dit belangrijke punt een paar stappen vooruit te zetten en te moderniseren. Wij hopen op dezelfde positieve reacties nadat we de partneralimentatie hebben bekeken. We zijn daar al druk mee aan de slag en daar gaan we de komende weken mee door.

Dank aan de staatssecretaris voor zijn opmerkingen over zijn inspanningen in Europa voor homoseksuelen en lesbiennes. Het is voor de VVD-fractie van groot belang dat er geen enkel risico wordt gelopen dat er moeilijkheden ontstaan.

Voor het overige nemen wij de opmerkingen van de staatssecretaris graag mee voor verdere overweging.

Mevrouw **Van Tongeren** (GroenLinks): Voorzitter. Ook namens de GroenLinks-fractie dank voor de heldere beantwoording van de staatssecretaris. Ik vraag toch nog even of de inspanning op het handhaven van het betalen van alimentatie verhoogd kan worden. Dit is toch het kabinet van afspraak is afspraak en zero tolerance op een heleboel andere gebieden. Ik doe dus echt de oproep om meer te doen dan nu gebeurt en om het aantal wanbetalers terug te dringen.

Ik stel eenzelfde soort vraag over het aanpakken en het verbeteren van knelpunten rond het co-ouderschap. Ik begrijp dat we daar allemaal van uit willen gaan. In een aantal gevallen ondervinden mensen echt problemen. Kan de staatssecretaris de knelpunten aanpakken en verbeteren?

Mevrouw **Berndsen** (D66): Voorzitter. Ook ik dank de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Hij sprak mij aan op mijn liberale uitgangspunten. Ik daag hem uit om, als het gaat om de modernisering van het huwelijksvermogensrecht, zijn liberale achtergrond niet te vergeten. Natuurlijk kom ik met een plan. Ik hoop dat de staatssecretaris dat kleine muizengatje dat hij open heeft gelaten, dan wat groter zou willen maken.

De heer **Bontes** (PVV): Voorzitter. Dank aan de staatssecretaris voor het beantwoorden van de vragen. Ik kom terug op het punt van het huwelijksvermogensrecht en de Europese Unie. Ik heb voor mij een brief van staatssecretaris Knapen van Buitenlandse Zaken. Daarin schrijft hij dat waar het gaat om de rechtsbasis en de stemwijze et cetera, de Raad unanimité heeft. Ik ga er dus vanuit dat er hierbij unanimité is. Bij dezen verzoek ik de staatssecretaris dan ook om tegen dit voorstel te stemmen. De PVV-fractie bouwt op geen enkele manier mee aan de Europese superstaat. Dus, staatssecretaris, gebruikt u de unanimité en stem tegen!

Mevrouw **Kooiman** (SP): Voorzitter. Toen ik hier aankwam, was ik eigenlijk vrij positief, behalve dat de staatssecretaris en mijn fractie het oneens waren over de verhoging van de griffierechten en van de eigen bijdrage. Ik dacht dat de staatssecretaris zou gaan kijken naar langdurig samenwonenden en de koude uitsluiting. Hij was het met ons eens over langdurig samenwonenden en contractbreuk, dat het gerechtvaardigd is omdat mensen hun keuzes niet konden overzien. Dat is iets waar de SP zich langdurig voor heeft ingezet. Mijn voorganger, de heer De Wit, heeft zich daar ontzettend hard voor gemaakt. Ik zou het zonde vinden als de staatssecretaris nu een terugtrekkende beweging maakt in dezen. Hij gaat de jurisprudentie bekijken van de koude uitsluiting. Maar ik weet dat langdurig samenwonenden eigenlijk niet naar de rechter stappen en dat daar heel weinig jurisprudentie over te vinden is. Ik wil dat de staatssecretaris goed bekijkt wat hij gaat ondernemen voor de langdurig samenwo-

nenden en dat we de billijkheidscorrectie daarop kunnen toepassen. «Rechtvaardigheidstoetsing» zou ik het eigenlijk willen noemen. Ik wil toch positief afsluiten. Ik dank de staatssecretaris voor de toezegging om de alimentatieberekening toe te laten sturen door de rechtbank. Ik hoop dat hij ons kan informeren over wat er uit het gesprek met de Raad voor de rechtspraak is gekomen.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Ik wil graag de staatssecretaris bedanken voor de beantwoording.

In eerste termijn had ik een discussie met de heer Van der Steur over de vraag wie de auteur was van het boekje Zo zijn we getrouwd. Hij dacht de heer Kleijn. Ik dacht mevrouw Van Duyvendijk. Laten we nu allebei gelijk hebben. Het waren twee auteurs! De heer Van der Steur heeft een wat masculiene oriëntatie en die onthield de naam van ... maar goed, dat over dat punt, nu terug naar de inhoud.

Ik denk dat het goed is dat we indringend met elkaar doorspreken over de kinder- en partneralimentatie. Het is een onderwerp waar veel haken en ogen aan zitten, maar ook, nogmaals, van onze kant veel waardering voor initiatieven die daarover vanuit de Kamer genomen zijn.

Over hoe de problemen die in de praktijk ontstaan met koude uitsluiting, het beste opgelost kunnen worden, zijn we ook nog niet uitgesproken. Samenwonenden – mevrouw Berndsen sprak er net over – lopen er wel eens tegenaan dat de alimentatie slecht geregeld is als ze uiteindelijk uit elkaar gaan. Hetzelfde hebben we in een eerder debat gehad rond de vraag hoe het gaat met kinderen die in zo'n relatie zijn ontstaan. Ik weet een briljante en eenvoudige oplossing: trouwen! We moeten oppassen om het heel ingewikkeld te doen. Eerst zeg je: respecteer het als we het niet doen, en uiteindelijk ben je weer iets aan het regelen van zoals het in een huwelijk gaat. Dan kun je beter gelijk aan het begin zeggen: misschien is het verstandiger om te trouwen.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): Voorzitter. Het is opmerkelijk om te horen dat twee mannen die een- en hetzelfde boekje lezen, toch op een heel verschillende conclusie uit kunnen komen!

Ik dank ook de staatssecretaris voor zijn beantwoording. Ik heb nog twee punten. Ten eerste zou ik graag voor het einde van het jaar van de staatssecretaris een brief krijgen over de consultaties die hij nog wil hebben met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) en de advocatuur over zijn resterende punten op koude uitsluiting, wat eruit is gekomen en zijn conclusies daaromtrent.

Ten tweede zou ik graag een brief krijgen van deze staatssecretaris, eventueel samen met secretaris Weekers, over de fiscale aspecten die hiermee samenhangen, zoals ook mevrouw Van Toorenburg die heeft genoemd. Daarbij wil ik het punt van de schenkbelasting concreet uitgezocht zien. Volgens mij hoort dat hierbij thuis, omdat het een mogelijkheid is om de onbillijkheid op te lossen. Daar is het mevrouw Van Toorenburg om te doen. Die mogelijkheid wordt nu afgestraft. Ik hoor graag van de staatssecretaris hoe hij hiermee omgaat.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter. Dank aan de staatssecretaris voor de beantwoording. Wij zijn zeer gelukkig, want feitelijk hebben wij vier toezeggingen gekregen. Ten eerste komt er een brief over de fiscale aspecten. Ten tweede gaat de staatssecretaris de koude uitsluiting bekijken. Ten derde wilden wij de reactie op het voorstel voor de kinderalimentatie graag hebben. Ten vierde wordt nog even gekeken naar de «crepeergevallen» van het LBIO. Wij zijn dus content.

Staatssecretaris **Teeven**: Voorzitter. Op voorhand zal ik meteen maar de correcties aanbrenge! Ik heb niet toegezegd dat er een brief komt over de fiscale zaken. Ik heb toegezegd dat ik met collega Weekers in gesprek

ga. Ik vind het de bevoegdheid van de staatssecretaris van Financiën om binnen het plan dat hij heeft, uw Kamer te berichten. Ik zal beide onderwerpen wel bespreken met staatssecretaris Weekers. Hij zal dan de vaste commissies voor Financiën en Veiligheid en Justitie informeren.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter.

De **voorzitter**: Nee, ik sta geen interrupties toe.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter, wilt u een VAO of een vraag?

De **voorzitter**: U kunt kiezen, maar u krijgt nu geen gelegenheid om te interrumperen. Ik had al gezegd dat ik geen interrupties toesta in deze termijn.

Staatssecretaris **Teeven**: Ik dank de heren Van der Steur en Recourt voor hun vriendelijke woorden. Ik heb er geen vragen meer in gehoord, dus ik zal er niet op ingaan.

Mevrouw Van Tongeren heb ik al toegezegd dat ik mij met het LBIO zal verstaan om te bekijken wat voor zaken er rond de handhaving spelen. De Kamer krijgt dus sowieso een brief van mij over de handhaving en over de «crepeergevallen», zoals mevrouw Van Tongeren dat noemde. Zij gebruikte die term, dus ik doe het ook maar.

Het zou heel goed kunnen dat er knelpunten zijn bij het co-ouderschap. Ik ben mevrouw Van Tongeren al een beetje tegemoet gekomen. Ik zie eigenlijk niet in hoe ik haar verder tegemoet kan komen. Ze kijkt me nu heel aardig aan, maar ik zit echt te prakkiseren over hoe ik dat zou kunnen. Ik zie het even niet.

Mevrouw Berndsen vraagt of ik met een open blik kijk. Zij kent mij. Zij weet dus dat ik een open blik heb. Ik wacht haar voorstellen af. Daar zal ik dan op reageren.

Ik denk dat de heer Bontes refereert aan een fiche waarin sprake was van unanimité. Nogmaals, volgens mij is het zo dat op het terrein van het familierecht er sprake moet zijn van unanimité in Europa. Daar kun je dus met één stem de besluitvorming blokkeren. Volgens mij kan het op het terrein van het internationaal privaatrecht, dus hoe er volgens de regels wordt beslist, met een gekwalificeerde meerderheid. Als er fouten zitten in de fiches, zoeken we die uit. Dit is volgens mijn informatie op dit moment de stand van zaken. We laten nog even weten hoe dat precies zit. Als we kunnen blokkeren, is dat zo, maar volgens mij is het dus niet zo. Tegen mevrouw Kooiman zeg ik dat de discussie over de griffierechten kabinet en Kamer nog wat langer zal bezig houden. We gaan daar mee verder.

Zij zei dat er weinig jurisprudentie is over langdurig samenwonenden. Hoe kunnen we komen tot een rechtvaardigheidstoets? Nogmaals, en dat is echt het standpunt van het kabinet, er zijn heel veel mensen – ik ben daar ervaringsdeskundige in – die helemaal niets regelen rondom hun samenwonen, niets geregeld willen hebben en wel nagedacht hebben over het eind en toch niets willen regelen. De vraag is of we voor de groep die daar niet over nadenkt, toch iets moeten gaan regelen. Ik denk daar nog even over door.

De heer Van der Staaij heeft weer het boek aangehaald. Ik heb hier ook een aardig boek met de titel «Afrekenen bij (echt)scheiding». Ik wijs hem op de pagina's 113 en 122. Het is overigens ook van mevrouw Van Duyvendijk. Het is een zeer interessant boek. Er staat ook iets in over de billijkheidscorrectie. Het lijkt me dus voor alle leden heel aardig.

De vragen van mevrouw Schouten heb ik beantwoord. En ja, voor het eind van het jaar kan ik de brief over de koude uitsluiting doen toekomen. Die toezegging doe ik.

De drie toezeggingen die mevrouw Van Toorenborg oplas, had ze al binnen. De vierde kan ik niet toezeggen.

De **voorzitter**: We hebben nog tien minuten over. Er is dus gelegenheid tot het stellen van korte vragen.

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Dank, voorzitter. Wat wij willen, is een integrale kabinetsvisie op de fiscale aspecten van echtscheiding. Dat vragen wij dus in dit debat aan de staatssecretaris. Wij willen het niet in een algemeen stuk verstoppt zien. Ik wil dit niet via een VAO hoeven vragen. Daarom vraag ik de staatssecretaris of wij deze visie krijgen van staatssecretaris Weekers en deze staatssecretaris of niet?

Staatssecretaris **Teeven**: Ik zal mij verstaan met de staatssecretaris van Financiën. Hij zal met een visie komen op dit plan, namens het kabinet.

Mevrouw **Schouten** (ChristenUnie): De koude uitsluiting en het voorbeeld dat ik gegeven heb, liggen toch echt op uw terrein. Ik wil dat u daar ook uw visie op geeft.

Staatssecretaris **Teeven**: Als ik zeg dat ik spreek met collega Weekers over dit soort zaken, kunnen de leden ervan overtuigd zijn dat de woorden van uw commissie en mijn visie zullen doorklinken in de kabinetsreactie.

Mevrouw **Kooiman** (SP): Ik wil het nog hebben over de langdurig samenwonenden. 20 000 vrouwen worden financieel getroffen, doordat er eigenlijk altijd sprake is van koude uitsluiting bij samenwonenden. Mensen kiezen daar niet altijd voor; dat geeft de staatssecretaris ook aan in zijn brief. Hij geeft aan dit te willen onderzoeken. Wanneer komt de staatssecretaris met een brief? Anders ben ik genooddaakt om met een motie te komen.

Staatssecretaris **Teeven**: Ik kan het meenemen in dezelfde brief die ik mevrouw Schouten heb toegezegd voor het einde van het jaar.

De **voorzitter**: Ik constateer dat er geen interrupties meer zijn. Ik vat de toezeggingen van de staatssecretaris samen. De staatssecretaris zal de Kamer per brief informeren over het LBIO, in het bijzonder over de kwestie van de uitzonderingssituaties, de handhaving en de zogenaamde crepeergevallen. De staatssecretaris informeert de Kamer over unanimititeit dan wel gekwalificeerde meerderheid op het terrein van het huwelijksvermogensrecht. De staatssecretaris stuurt de Kamer voor het eind van het jaar een brief over het gesprek met de beroepsgroepen NOvA en KNB over de zogenaamde koude uitsluiting. De staatssecretaris gaat met de staatssecretaris van Financiën over de fiscale aspecten van echtscheiding.

Staatssecretaris **Teeven**: Ik zal ook met de staatssecretaris van Financiën bespreken of hij namens het kabinet met een integrale reactie op de punten kan komen die mevrouw Van Toorenborg en mevrouw Schouten hebben aangedragen.

Mevrouw **Kooiman** (SP): Ik mis de toezegging over de alimentatieberekeningen.

De **voorzitter**: Ik vraag de staatssecretaris om zijn toezegging op dat punt te herhalen, want die is niet helder genoteerd.

Staatssecretaris **Teeven**: De alimentatieberekeningen worden door de gerechtelijke instanties bij hun uitspraken niet altijd meegezonden bij de vonnissen. Sommige rechtbanken doen het wel, andere niet. Ik ga met de

Raad voor de rechtspraak regelen dat in alle gevallen alimentatieberekeningen bij de uitspraak gevoegd worden.

De **voorzitter**: Dan zijn we gekomen aan het einde van dit algemeen overleg. Ik dank de leden voor hun inbreng en de staatssecretaris voor zijn beantwoording.